BYGGÐASAFN SKAGFIRÐINGA - RANNSÓKNASKÝRSLUR

Fornleifaskráning

Fyrri hluti – svæðisskráning

fyrir Vestmannaeyjar

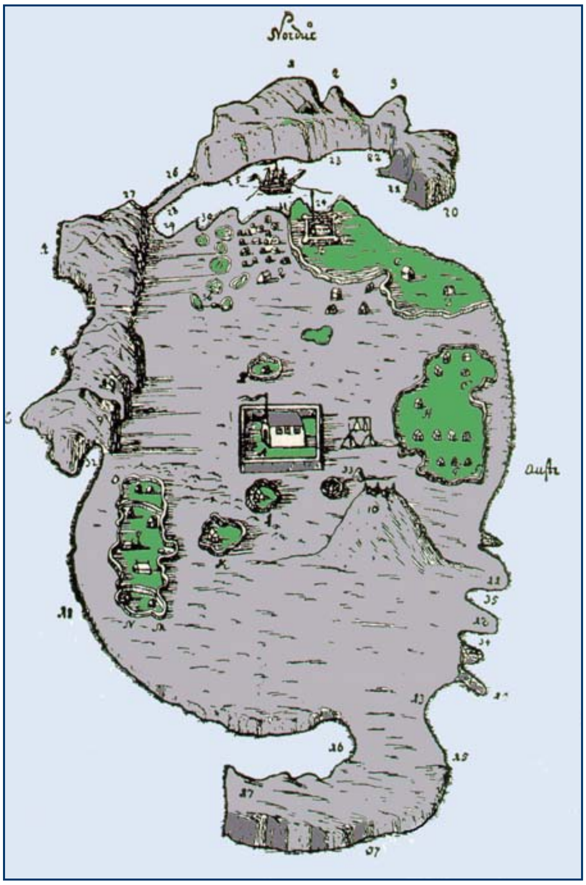

Uppdráttur af Heimaey frá 1776
eftir Sæmund Holm

Katrín Gunnarsdóttir
Sigríður Sigurðardóttir
2002

10

Inngangur

Hér er fyrri hluti fornleifaskráningar fyrir Vestmannaeyjar. Um er að ræða heimildavinnu og grunn fyrir vettvangskönnun sem þarf að fylgja í kjölfarið. Árni Ragnarsson arkitekt fór þess á leit við Byggðasafn Skagafirðinga, fyrir hönd Teiknistofu PZ ehf, Ráðgjafarverkfræðiþjónustu FRV, Vestmannaeyjum, að gera fornleifakönnun í Vestmannaeyjum vegna endurskoðunar aðalskipulags fyrir Vestmannaeyjar.

Annar hluti skráningar verður skipulögð vettvangskönnun þar sem minjar verða skoðaðar, ljósmyndaðar, mældar, teiknaðar og staðsettar á kort. Skipulögð vettvangsskráning hefur ekki farið fram í Eyjum önnur en fornleifaskráning Dr. Bjarna Einarsson í Herjólfsdal á Heimey vegna deiliskipulags þar árið 1999. Vísað er alfarið til úttektar hans um það svæði.

Skráningin fór fram á tímabilinu frá 28. nóv. til 20. des 2002. Við heimildaleit og skráninguna í Sarp, gagnagrunn þjóðminjavörslunnar, unnu Katrín Gunnarsdóttir fornleifafræðingur og Sigríður Sigurðardóttir sagnfræðingur.

Skýrslan var síðast skoðuð í september 2004 og settar inn athugasemdir sem komið höfðu og settur inn nýr inngangskafli til samræmis við aðrar skýrslur Fornleifa-deildar Byggðasafns Skagfirðinga.

Efnisyfirlit

Inngangur ... 2
Tilgangur fornleifaskráninga ... 5
2 Fornleifaskráning og aðferðir ... 6
2.1 Aðferð við skráningu ... 7
2.2 Jarðanúmer ... 7
2.3 Tegund, hlutverk og heiti ... 7
2.3 Lega ... 7
2.4 Staðhættir og lýsing ... 7
2.6 Heimildir ... 8
3 Saga og fornleifar ... 8
3.1 Fornleifaskráning fyrir Álfsey ... 10
3.2 Fornleifaskráning fyrir Bjarnarey ... 11
3.3 Fornleifaskráning fyrir Elliðaey ... 12
3.4 Fornleifaskráning fyrir Geldung ... 15
3.5 Fornleifaskráning fyrir Hana ... 16
3.6 Fornleifaskráning fyrir Heimaey ... 17
3.7 Fornleifaskráning fyrir Hellisey ... 54
3.8 Fornleifaskráning fyrir Suðurey ... 55
3.9 Fornleifaskráning fyrir Súlnasker ... 56
3.10 Fornleifaskráning fyrir býli á Heimaey ... 58
3.10 1) Brekkuhús ... 58
3.10 2) Búastaðir ... 59
3.10 3) Dalir ... 60
3.10 4) Draumbær ... 61
3.10 5) Gjábakki ... 62
3.10 6) Gvendarhús ... 63
3.10 7) Kirkjubær ... 64
3.10 8) Kornhóll ... 66
3.10 9) Miðhús ... 67
3.10 10) Norðurgarður ... 68
3.10 11) Nýibær ... 69
3.10 12) Oddstaðir (Oddastaðir) ... 70
3.10 13) Ofanleiti ... 71
3.10 14) Ólafshús ... 73
3.10 15) Prestshús ... 74
3.10 16) Stakkagerði ... 75
3.10 17) Steinsstaðir ... 76
3.10 18) Stóragerði ... 77
3.10 19) Vesturhús ... 78
3.10 20) Vilborgarstaðir ... 79
3.10 21) Þorlaugargerði ... 80
Örnefni og sérheiti í Álfsey: ... 81
Örnefni og sérheiti í Bjarnarey: ... 81
Örnefni og sérheiti í Elliðaey: ... 81
Örnefni og sérheiti í Hana: ... 81
Örnefni og sérheiti í Heimaey: ... 81
Örnefni og sérheiti í Suðurey: ... 84
Örnefni og sérheiti í Súlnaskeri: ... 84
4 Heimildaskrá ... 85

© Byggðasafn Skagfirðinga

Tilgangur fornleifaskráninga

- Með fornleifaskráningu er aflað þekkingar um sögu lands og þjóðar og lagður grunnur að verndun einstakra minjastaða og minjasvæða.

- Í fornleifaskráningu felst heimildaöflun um landnýtingu og búskaparahætti í fortíð, sem nýtist til ákvarðanatöku um varðveislu og landnýtingu í samtíð og framtíð.

- Fornleifaskráning er forsenda þess að hægt sé að koma í veg fyrir að fornleifar verði fyrir skemmdum af gáleysi eða að óþörfu.

- Með fornleifaskráningu er lagður grunnur að áframhaldandi rannsóknum og kynningu á menningarumhverfinu.

- Það er hagur allra sem skipuleggja svæði eða standa fyrir framkvæmdum, sem raska jarðvegi, að eiga aðgang að yfirliti um fornleifar á viðkomandi svæði til að: 1) unnt sé að taka tillit til minjastaða við skipulagsvinnu og framkvæmdir og 2) minnka líkur á að óvænt finnist fornleifar sem nauðsynlegt reynist að rannsaka.

Þjóðminjalög 107/2001 kveða á um að stuðla beri að verndun menningarsögulegra minja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Það er best gert með því að kynna þær þjóðinni, greiða fyrir rannsóknum og auðvelda aðgang að þeim. Í 9.-14. gr. laganna eru ákvæði um að skylt sé að skrá fornleifar á skipulagsskyldum svæðum áður en gengið er frá skipulagi eða endurskoðun þess. Fornleifar eru skilgreindar í þjóðminjalögum sem:

... hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða mannaverk eru á, svo sem:

1. *búsetulandslag, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum og öskuhaugum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum, verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;*
2. *vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri;*
3. *gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;*
4. *gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;*
5. *virki og skansar og önnur varnarmannvirki;*
6. *gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð;*
7. *áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum;*
8. *haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið;*
9. *skipsflök eða hlutar úr þeim.*

Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar, sbr. 11. gr.[1] þjóðminjalaga.

Fornleifar eru friðhelgar og þeim má enginn spilla, granda né breyta, hylja, laga né aflaga, - nema með leyfi Fornleifaverndar ríkisins. Þetta á við um allar fornleifar, óháð friðlýsingum. Friðhelgi fornleifa er ekki háð því að þær séu þekktar eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar finnast ber að tilkynna það Fornleifavernd ríkisins og komi fornleifar í ljós við jarðrask skal fresta vinnu á staðnum uns ákvörðun Fornleifaverndar liggur fyrir um hvort og með hvaða skilyrðum framkvæmdir megi halda áfram (sjá 13. gr. þjóðminjalaga).

Æskilegt er að beina framkvæmdum frá minjastöðum, en sé þess enginn kostur ber að tilkynna Fornleifavernd ríkisins um framkvæmdirnar með fyrirvara til að hægt sé að meta aðstæður. Fornleifavernd ríkisins getur krafist þess að framkvæmdum verði frestað uns fornleifarannsókn hefur farið fram.

Fornleifaskráning sameinar jafnt hagsmuni framkvæmdaaðila og þeirra sem standa vörð um minjaumhverfið og vilja fræðast um það. Björgunaruppgröftur er alltaf óæskilegur, frá öllum sjónarmiðum. Tafir á framkvæmdum geta verið kostnaðarsamar og ef um meiri háttar framkvæmdir er að ræða bera framkvæmdaaðilar kostnað af fornleifarannsóknum, ef nauðsynlegar reynast þeirra vegna (sbr. 14. gr. Þjml.)

2 Fornleifaskráning og aðferðir

Þessi fornleifaskráning tekur yfir allar eyjarnar að undanskildum Herjólfsdal sem Margrét Auðar-Hermannsdóttir rannsakaði og gróf í á 8. og 9. áratug 20. aldar og varð efni doktorsritgerðar hennar sem kom út 1989. Dr. Bjarni Einarsson skráði fornleifar í Herjólfsdal árið 1999 vegna deiliskipulags þar. Á vettvangi verður fornleifaskráningin takmörkuð við þann hluta Heimaeyjar sem ekki fór undir hraun 1973 og mestan hluta Herjólfsdals. Tekið skal fram að eins og lög gera ráð fyrir er hér verið að fjalla um minjar eldri en hundrað ára og bent á hús sem reist eru fyrir 1918. Umfjöllun okkar nær ekki að öðru leyti til 20. aldar, nema í fáeinum undantekningartilfellum.

Helstu heimildir hafa verið kannaðar svo sem jarðabækur, örnefnaskrár, fornrit, sóknalýsingar og aðrar ritaðar heimildir, ásamt kortum. Allar upplýsingar eru skráðar í Sarp, gagnagrunn Þjóðminjasafns Íslands. Ekki má líta svo á að um tæmandi fornleifaskráningu sé að ræða, enda hefur vettvangskönnun ekki farið fram. Sá gagnagrunnur sem orðið hefur til við skráningu í Sarp verður aðgengilegur fyrir Byggðasafn Vestmannaeyja þar sem starfsmenn geta fengið aðgang að honum og lagfært hann í framtíðinni. Seinni hluti fornleifaskráningarinnar, þ.e. vettvangsvinnan er æskilegt að fari fram í samvinnu við byggðasafnið (BVm).

Í fornleifaskrá Sarps eru fornleifarnar flokkaðar eftir jörðum og miðað við opinbera fasteignaskrá og jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847.[2] Í Vestmannaeyjum hafa eyjarnar verið settar undir sérnúmer þannig að minjar eru skráðar eftir eyjunum, en jafnframt eru notuð jarðanúmer (fyrir gömlu býlin) til að auðkenna bústaðina.

---

[1] Þjóðminjalög nr. 107/2001.
[2] J. Johnsen, 1847. Jarðatal á Íslandi.

Í skránni er umfjöllun um hvern minjastað, sem bíður skoðunar. Ljósmyndir og/eða teikningar bætast við í vettvangsrannsókn, eftir því sem við á. Minjar verða þá staðsettar með GPS hnitum og færðar inn á loftmynd.

Hin eiginlega skráning er í þeim kafla þessarar skýrslunnar er nefnist „Saga jarðanna og fornleifar“.

2.1 Aðferð við skráningu

Í inngangi með skránum er sögulegt yfirlit þar sem gerð er grein fyrir takmörkum eyja og jarða, breytingum, atburðum og öðrum þáttum sem geta varpað ljósi á sögu byggðar, búskap og nytjar.

2.2 Jarðanúmer

Býlin eru auðkennd með upphafsstaf eða -stöfum heitis þeirra og tveimur númerum; í fyrsta lagi landsnúmeri sem Fasteignamat ríkisins hefur úthlutað, t.d. Ofanleiti: 160 207, og í öðru lagi númeri jarðarinnar samkvæmt Jarðatali Johnsens, 18 í nefndu tilviki og eyjanúmeri sem gefið er skráningakerfinu Sarpi. Fyrir Heimaey er til dæmis 182 402. Fornleifunum er gefið raðnúmer innan hverrar eyjar. Á nokkrum jörðum s.s Ofanleiti og Kirkjubæ er nokkrum tilheyrandi bústöðum (húsmannsbýlum) raðað innan hvers býlisnúmers (jarðanúmers).

2.3 Tegund, hlutverk og heiti

Í örfáum orðum er tegund og hlutverki minja lýst, þ.e. hvort um sé að ræða tóftir bæja eða útihúsa, uppsátur, byrgi, túngarð og svo framvegis.

Stundum sjást minjar ekki í landslaginu þótt þeirra sé getið í heimildum og kunna margar ástæður að vera fyrir því. Kemur þá fram í fornleifaskránni að gengið er út frá að „heimild“ sé til um t.a.m. útihús og er það þá skráð sem slíkt. Leitast er við að hafa fornleifaskrána eins nákvæma og kostur er, því að leifar fornminja kunna að leynast í jörðu þótt ekki sé unnt að sjá þær með berum augum á yfirborðinu.

Hafi fornminjarnar sérnafn, t.d. Skansinn eða Sængurkonusteinn, er það sérstaklega skráð, en þegar engu slíku er til að dreifa kemur fyrir að hlutverki þeirra er lýst þar sem heitið stæði annars, t.d. fjós eða byrgi.

2.3 Lega

Nákvæm staðsetning verður skráð með GPS hnitum við vettvangsrannsókn og þau færð í skrána í næsta áfanga skýrslunnar. Sama má segja um kort og myndir.

2.4 Staðhættir og lýsing

Í kafla um staðhætti og lýsingu er greint frá afstöðu skráðra minja í landslaginu, þeim verður lýst eftir vettvangsrannsókninni ef þær sjást enn, bæði formi, umfangi og ástandi, og aðrar athugasemdir gerðar þegar þörf krefur. Í þessum fyrri áfanga skýrslunnar er vitnað í heimildir. Mörg hús í Heimaey bera enn nöfn gömlu býlanna og þar sem ætla má að þau hafi verið byggð á sama stað er bent á þau til viðmiðunar. Samkvæmt skrá yfir heiti gatna og húsa, sem Tæknideild Vestmannaeyjabæjar lét vinna 1.5.2002 er fjöldi húsa byggð fyrir 1918, og skal bent á að samkvæmt 6. gr. Húsafriðunarlaga 104/2001 eru öll hús, sem reist eru fyrir 1850, friðuð, svo og allar kirkjur reistar fyrir 1918 og að „eigendum húsa, sem reist eru fyrir 1918, er skylt að leita álits hjá húsafriðunarnefnd með góðum fyrirvara ef þeir hyggjast breyta húsi sínu, flytja það eða rífa“.

Vegna aðstæðna í Vestmannaeyjum, þar sem meiri hluti eyjanna var óskipt land, almenningur, sem fjöldi býla höfðu afnot af, eins og afréttir, hálendi Íslands, var tekin sú stefna að skrá minjarnar eftir eyjum, fremur en býlum. Hins vegar eru öll býli sem hafa enn fasteignamatsnúmer og eru í númerkerfi J. Johnsens skráð út af fyrir sig. Þess vegna eru meiri hluti býla á Heimaey skráð með tilheyrandi húsmannsbýlum.

Langmestur hluti fornleifaskráningarinnar fjallar um Heimaey og þær úteyjar sem voru nýttar til hagagöngu og heyskapar eins og Elliðaey, Hellirsey, Hani, Suðurey, Geldungur og Súlnasker, en helstu hlunnindi eyjanna voru fuglaveiði og eggjataka. Aðrar eyjar og sker, en þær sem upptaldar eru voru einnig nytjuð, en þar er ekki vitað um fornleifar og því sleppt í þessari skráningu. Þar með talin eru: Brandur, sem liggur vestur af Suðurey, en þar var töluverð súlna-, lunda- og svartfuglatekja og Geirfuglasker er í suðvesturátt frá Súlnaskeri og er lengst til hafs af öllum eyjunum. Þar er talsverð fýla- og svartfuglabyggð. Segja má að skerið, sem minnir á útdauða fuglategund sem var gjörnýtt, ætti að eiga heima í fornleifaskránni, en það mun þó fremur flokkast til náttúruminja. Til viðbótar upptöldum eyjum eru fullt af dröngum og skerjum í kring um eyjarnar og má nefna: Örn, Litla-Örn, Eiðisdranga, Sker (Glæfratanga), Hásker, Lágsker, Hnaus og Skelli, Litlastakk og Stórastakk.

2.5 Hættumat

Í næsta áfanga, á vettvangi, verður lagt mat á þá hættu sem fornleifunum kann að stafa af völdum náttúru og manna. Það er gert til þess að unnt verði að grípa til viðeigandi ráðstafana liggi minjar undir skemmdum eða geti orðið fyrir raski. Hætta vegna ábúðar þýðir að framkvæmdir eða álag kunni að raska fornminjum. Hætta vegna veðrunar þýðir að fornleifar séu smám saman að mást í burtu fyrir áhrif vinda eða vatns. Hætta vegna landbrots þýðir að fornleifar geti glatast af völdum sjávar, regnsvatns eða uppblásturs. Ekki verður lagt mat á hættuna þegar einungis er til heimild um fornleifar, sem ekki finnast við vettvangsskráninguna. Við skipulag framkvæmda er engu að síður nauðsynlegt að taka tillit til þessara heimilda, og fara varlega á svæðum þar sem fornleifar geta hugsanlega leynst undir sverðinum.

2.6 Heimildir

Vísað er í helstu ritheimildir um hverja skráða fornleif. Þær heimildir sem stuðst er við í öðrum köflum er getið neðanmáls. Ræðst það af því að fornleifaskráning hverrar leifar á að geta staðið ein og óstudd af öðru efni skýrslunnar.

3 Saga og fornleifar

Eftirfarandi er hin eiginlega fornleifaskráning með aðfaraorðum um hverja skráða eyju og býli. Gerð er söguleg úttekt fyrir eyjarnar og býlin svo langt sem ritaðar heimildir leyfa. Ljóst er að staðsetning og heiti minjastaðanna eru í eðli sínu viðbótarheimildir um nýtingu eyjanna. Augljóst er að huga þarf að miklum fjölda minjastaða við skipulag búsetu og framtíðarnýtingu. Hraun úr Eldfelli árið 1973 hefur kaffært hluta minjastaða á Heimey, en þótt engar minjar sjáist lengur á stóru svæði á austurhluta eyjunnar eru þær skráðar hér, bæði til að geyma vitneskju um þær og til að kanna hverjar þær eru. Þær flokkast undir horfnar minjar eins og háttar til um margar minjar á öðrum svæðum Heimaeyjar, sem vettvangskönnunin mun vafalítið leiða í ljós. Í eðli sínu gefa horfnar minjar upplýsingar um landnýtingu og þar að auki geta þær enn leynst á sínum stað þótt yfirborðið gefi ekkert til kynna.

3.1 Fornleifaskráning fyrir Álfsey

Álfsey - 182406

Saga

Álfsey eða Álsey, ekki ber heimildum saman um nafnið hvorki að fornu eða nýju. Heimildir eru hins vegar ekki nógu fjölskrúðugar til þess að skera fullkomlega úr hvort nafnið er eldra eða hvort um hljóðbrottfall er að ræða. Framburður sker heldur ekki fullkomlega úr, hann er sá sami hvort sem er. Óhætt er þó að fullyrða, að síðustu 4-500 ár hefir eyjan aldrei verið kölluð annað en Álsey manna á milli, segir Byrnjólfur Jónsson 1918. Ef sú mynd líklegra réttari og er nafnið líklega gefið til minja um átthaga landnema, nema eyjan sé kennd við ál, dýpi í eyjarsundinu eða sundið sjálft. Að öðrum kosti ætti nafnið að vera dregið af mannsnafni Álfur. Ein eyja önnur, Bjarnarey, dregur heiti af mannsnafni, af því sem helst verður ætlað, þótt það sé engan veginn víst. Beit fyrir 130 fjár var á eyjunni.[3]

Náttúrufar og jarðabætur

Álfsey liggur í útnorður frá Brandi. Hún liggur á langveginn frá landsuðri til útnorðurs. Hún er lukt háum hömrum að austan, sunnan og vestan. Að norðan er hægt að leggja að bát, í logndauðum sjó, og jafnvel draga upp með höndunum. Einnig er hægt leggja að á svokölluðu Þjófanefi á útnorðurhorni eyjunnar.

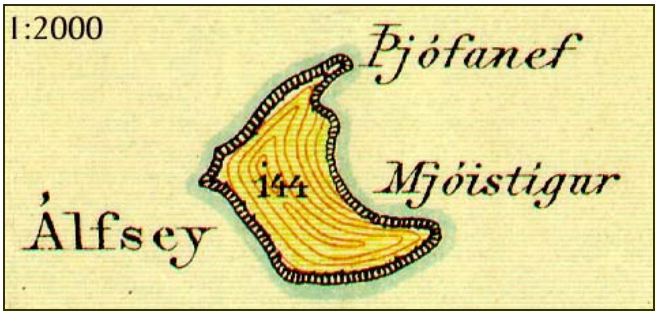

Kortið er hluti Herforingjaráðskort sem birtist með sóknarlýsingu séra Brynjólfs Jónssonar árið 1918.

Eyktamark 182406-1
Sérheiti: Nóngil
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing

Upp af Pollinum í Álfsey

Aðrar upplýsingar

„Þar er rétt haldið nón frá Ofanleiti sem sýnir að eyjan liggur þaðan í útsuður“.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum.* Bls. 66. Reykjavík.

Samgönguleið - 182406-2
Sérheiti: Háufláir
Tegund: Gata 465
Staðhættir og lýsing

Norðan á Álsey, er hér gengið upp af sjó til fugla.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 50. Reykjavík.

[3] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 22. Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls.32.

3.2 Fornleifaskráning fyrir Bjarnarey

Bjarnarey - 182403

Saga

Bjarnarey 182 403 liggur í austur frá Heimaey.

Náttúrufar og jarðabætur

Bjarnarey er nokkurn vegin jöfn á alla vegu, þó lítið eitt lengri frá norðri til suðurs. Lukt háum hömrum á alla vegu, en þó má lenda á tveimur stöðum. Norðan við Hvannhillu og að austanverðu þar sem kölluð er höfn, í krika inn í eyna. Þar verður þó ekki lent nema í dauðum sjó og ekki er hægt að draga bát á land þar. Eyjan er öll grasi vaxin og var hún notuð til fjárbeitar og heyskapar, sem örðugt var aðsóknar.[4]

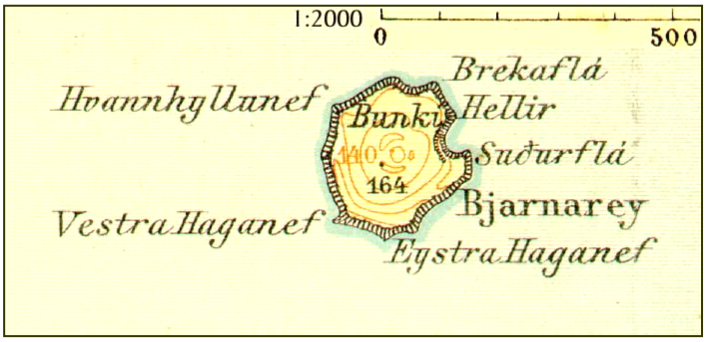

Kortið er hluti af Herforingjaráðskorti sem birtist með sóknarlýsingu sér Brynjólfs Jónssonar frá 1918.

Heyhlaða - 182403-1
Sérheiti: Heyból
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Heyból hét í Bjarnarey þar sem hey var geymt á meðan það var ekki flutt heim. Var heyið borið af eyjunni um mislangan og misbrattan veg, á bakinum, að heybólinu. Þar var því hlaðið upp og sótt á skipi er gott færi gafst. Var það gefið niður í böggum af tvítugu bjarginu, beint um borð.

Heimildaskrá

Brynjólfur Jónsson, 1918. *Lýsing Vestmannaeyja sóknar.* Bls. 20-21. Bls. 21. Kaupmannahöfn.

[4] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 20-21.

3.3 Fornleifaskráning fyrir Elliðaey

Elliðaey - 182404

Saga

Elliðaey / Ellirey var talin ganga næst Heimaey að landkostum, grasgefin og góð beit þar fyrir sauðfé og naut fram á 18. öld. Gekk fé þar allt árið og lá í hellum á nóttunni er illa viðraði. Þar til á 20. öld mun eyjan alltaf hafa verið kölluð Ellirey, og hefur sennilega dregið nafn sitt af mannsnafninu Erlendur frb. Ellindur. Er talið að hún hafi borið það heiti lengi en áður Erlindsey.[5] Hún liggur í landnorður frá Heimaey.

Náttúrufar og jarðabætur

Elliðaey / Ellirey er um ¾ mílu í norðaustur af Heimaey. Hún er stærst og umlykja hana víðast sæbrattir hamrar. Að austan, við bergfláa sem kallaður er höfn, er hægt að draga bát á land og gekk næst Heimaey að landkostum. Í eyjunni var áætluð 100 sauða beit og um 150 hestar af heyi. Fram á 18. öld voru bæði naut og sauðfé höfð í eynni árið um kring, segja Eggert og Bjarni í ferðabók sinni.[6] Lundatekja í meðalári var álitin um 25 þús. fuglar og nokkuð af svartfugli. Þar verpir urmull af öðrum fugli, t.d. sæsvala. Allir hlutar eyjunnar hafa sitt nafn enda nytjuð til beitar, heyskapar, útróðra og fuglaveiða um aldir. Það sem hæst ber heitir Háabunga.

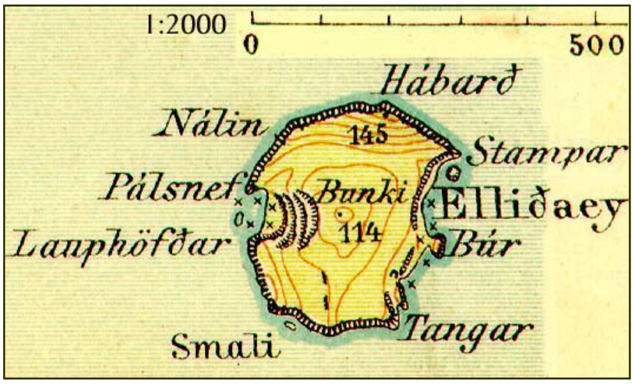

Kortið er hluti af Herforingjaráðskorti sem birtist með sóknarlýsingu sér Brynjólfs Jónssonar 1918.

Fjárgata - 182404-1
Sérheiti: Sauðagata
Tegund: Gata 465
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 69. Reykjavík.

Fuglabjarg - 182404 -2
Sérheiti: Langahryggssetur
Tegund: Mannvirki 465
Staðhættir og lýsing
Í Langahrygg uppi af syðstu brún Réttarhamars voru útbúnar setur fyrir fuglafangara og voru þar vanalega 3 menn, hver upp af öðrum.
Heimildaskrá
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls. 7. Reykjavík.

Fuglabjarg - 182404-3

---

[5] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 20-21. Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*.
[6] Eggert Ólafsson, 1975. Bls. 155.

Sérheiti: Landsuðursnefssetur
Tegund: Mannvirki 465
Staðhættir og lýsing
Landsuðursnefið er syðst í Vatnsurðinni, þar er setið á steini alveg fram á brúninni, rétt ofan við er önnur seta og þar hjá er seta í upphlaðinni vörðu. Þetta er einn fengsælasti veiðistaðurinn í Elliðaey - Ellirey.
Heimildaskrá
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls. 8-9. Reykjavík.

Geymsla - 182404-4
Sérheiti: Skápar
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Skápar eru upp af Kofalaut, fyrir sunnan og ofan gamla kofann, eiginlega áfastir við Nautarétt. Þarna var geymsla fyrir ýmsa hluti, þegar búið var í gamla kofanum.
Heimildaskrá
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls. 22. Reykjavík.

Heygeymsla - 182404-5
Sérheiti: Heyból
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Heyból eru tveir smáskútar upp af Pálsnefi þar sem hey var geymt fyrrum.
Heimildaskrá
Örnefni í Suðurey. Örnefnastofnun.

Hlaða - 182404-6
Sérheiti: Suðurflatarheyból
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan undir Lauphaus, eða Lauphöfða er Suðurflatarheyból, nokkuð stór skúti þar sem Presthúsbændur geymdu heyin af Suðurflötum þar til það var flutt heim.
Heimildaskrá
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls. 14. Reykjavík.

Höfn - 182404-7
Sérheiti: Heysteinn
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Heysteinn er nyrst í Vesturурð. Við hann var áður fyrr skipað út heyji.
Heimildaskrá
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á ... lundaveiðistöðum*. Bls. 15. Reykjavík.

Rétt - 182404-8
Sérheiti: Skarð
Tegund: Rétt 465
Staðhættir og lýsing
Um það bil fyrir miðri flánni, upp af nefinu. Þarna var rétt þar til 1925 að hún var flutt. Hún var við Suður-Búr en sjórinn jafnaði hana við jörðu árlega. Hamarinn sem

nær suður að Suður-Búrum heitir Réttarhamar og undir honum er urð sem Réttarurð heitir og var réttin syðst í urðinni vestan við Suður-Búr.

Heimildaskrá

Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls. 4. Reykjavík.

Rétt - 182404-9
Sérheiti: Nautarétt
Tegund: Rétt 465
Staðhættir og lýsing

Nautarétt er austan við Kofalaut undir lágum hamrastöllum, sunnan við gamla veiðimannakofann. Frá þeim tíma er naut voru geymd í eyjunni. Þau voru rekin í réttina og mýld áður en þau voru flutt í burtu.

Heimildaskrá

Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls. 22. Reykjavík.

Rétt - 182404-10
Sérheiti: Nýjarétt
Tegund: Hleðsla 465
Staðhættir og lýsing

Fyrir ofan skarðið þar sem komið er upp á eyjuna að austan er Nýja-rétt. Fjárréttin í Réttarurð var lögð niður sumarið 1923.

Aðrar upplýsingar

Kári Sigurðsson bóndi í Presthúsum sá um byggingu réttarinnar.

Heimildaskrá

Pétur Guðjónsson 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Reykjavík.

3.4 Fornleifaskráning fyrir Geldung

Geldungur - 182409

Saga

Hægt er að leggja bát við eyjuna og þar er nokkuð gras, en eyjan var ekki notuð til sauðabeitar svo vitað sé.[7] Engar ritheimildir fundust um fornleifar í Geldungi.

Náttúrufar og jarðabætur

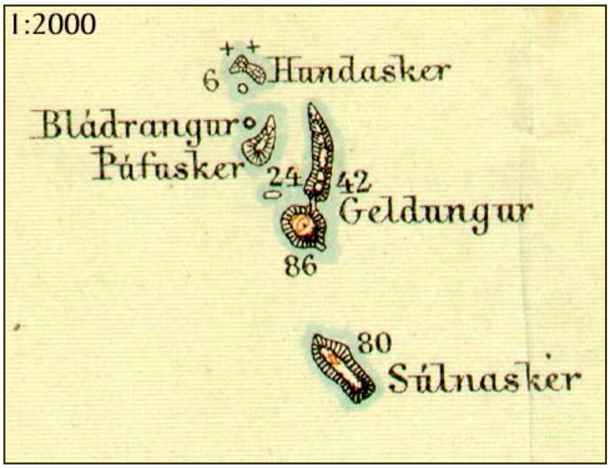

Geldungur er um ¼ mílu suður af Hellirsey, með standbergi á alla vegu og liggur á langveginn frá landsuðri til útnorðurs. Þar er lítið gras og aldrei grasnytjar. Við Eyjuna eru skerin Hundasker, Þúfusker og Bládrangar.
Í gegn um Geldung liggur port eða hlið, lukt að ofan með breiðum steinboga.

Kortið er hluti af Herforingjaráðskorti sem birtist með sóknarlýsingu sér Brynjólfs Jónssonar 1918.

[7] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 22.

3.5 Fornleifaskráning fyrir Hana

Hani - 182411

Saga

Hani er einn af eyjaklasa þeim sem heita Smáeyjar. Auk Hana teljast Hæna, Smáeyjasker (sem er eiginlega skerjaklasi), Jötunn, Hrauney, Grasleysa, Nafar og Pottur til Smáeyjanna. Hani var áður fyrr nýttur til vetrarbeitar fyrir lömb.[8]

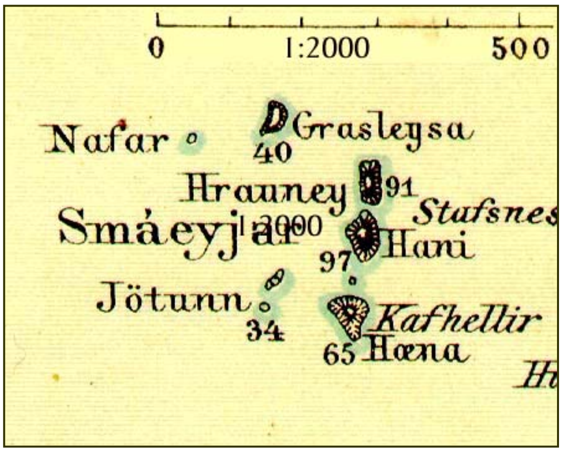

Náttúrufar og jarðabætur

Hani er um fjórðungsmílu vestur af Dalfjalli á Heimey. Uppi á Hana er svolítill gróður.

Kortið er hluti af Herforingjaráðskorti sem birtist með sóknarlýsingu sér Brynjólfs Jónssonar 1918.

Rétt - 182411-1
Sérheiti: Lambarétt
Tegund: Hleðsla 465
Staðhættir og lýsing

Lambaréttinn er á Hana gengt eyjunni Hænu.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 59. Reykjavík.

---

[8] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 23.

3.6 Fornleifaskráning fyrir Heimaey

Heimaey - 182402

Saga

Í Landnámabók segir að írskir þrælar Hjörleifs Hróðmarssonar úr Dalsfirði í Noregi, fóstbróður Ingólfs Arnarssonar, hafi fyrstir sest að í Heimaey og Vestmannaeyjar kenndar við þá. Nafngreindir voru þeir: Dufþakur, Geirröður, Skjaldbjörn, Halldór, Drafdritur og fleiri, alls tíu og bjuggust þeir fyrir í eyjunni um hríð, eða þar til Ingólfur kom og hefndi Hjörleifs fóstbróður síns sem þeir höfðu drepið.[9] Ýmis örnefni í eyjunni eru enn við þá kennd svo sem Dufþekja og Halldórssandur. Sá landnámsmaður sem byggði fyrst Vestmannaeyjar er sagður Herjólfur Bárðarson, sem bjó í Herjólfsdal, fyrir innan Ægisdyr.[10] Ormur sonur hans bjó á Ormsstöðum við Hamar niðri og Vilborg dóttir hans á Vilborgarstöðum.

Leifar fornra bæja og tveggja gamalla búða í Herjólfsdal eru friðlýst, sem og hinn gamli umbúnaður lindarinnar þar og kofaleifar um 400 skref sunnan við tóftir bæjarins.[11] Margrét Hermanns-Auðardóttir rannsakaði minjarnar á 8. og 9. áratug 20. aldar og gerði að efni doktorsritgerðar sinnar. Hún telur að Vestmannaeyjar hafi verið byggðar miklu fyrr en Landnáma greinir frá[12] eða á 7. öld. Aðrir fræðimenn draga það mjög í efa, sbr. grein Sveinbjörns Rafnssonar í Árbók fornleifafélagsins 1990.[13] Ekki verður lagt mat á þetta hér og vísað til úttektar dr. Bjarna Einarssonar á fornleifum í Herjólfsdal.[14]

Vestmannaeyjar voru bændaeign fram á 12. öld, en þá keypti Magnús Einarsson (d.1148) Skálholtsbiskup eyjarnar og ætlaði að setja þar á fót munkaklaustur.[15] Eyjarnar voru í eigu Skálholtsstóls fram á 15. öld er þær komust flestar í hendur konungs. Ekki er vitað hvernig það gerðist en kenning er um að Eiríkur af Pommern hafi tekið þær upp í skuld. Eiginlega má segja að töluverð norsk áhrif hafi verið í Eyjum fyrstu aldir byggðar. Í Kristni sögu segir frá því að Ólafur Tryggvason konungur sendi þá Leif Eiríksson, Gissur hvíta og Hjalta Skeggjason til Grænlands og Íslands að boða landsmönnum kristna trú. Hafði konungur látið höggva kirkjuvið og sagt Hjalta og Gissuri að þeir ættu að reisa kirkju þar sem þeir tækju fyrst land. Ekki er vitað hvort hann hafði slík ummæli við Leif eða fengið honum timbur í Þjóðhildarkirkju er fyrst reis á Grænlandi, en Gissur og Hjalti skutu bryggjum í land á Hörgaeyri í Heimaey og reistu kirkju þar, norðan megin vogsins, þar sem áður voru blót og hörgar.[16] Staðsetning kirkjunnar er óviss, en neðan við Löngu stóð Clemensarkirkja, sem getið er í máldögum.[17] Kirkjan trúboðanna gæti hafa staðið á sama stað og hún stóð.

Á 13. öld komu norskir kaupmenn frá Björgvin við í Vestmannaeyjum á Grænlandsfari með viðarfarm. Eyjarnar voru þá á yfirráðasvæði Oddaverja fyrri hluta aldarinnar og heimtaði Sæmundur Jónsson í Odda að Björgvinjarkaupmenn, sem staddir voru í Heimaey, greiddu miklar fjárhæðir fyrir Pál son hans, sem hafði verið drepinn í Noregi, en um það leyti jukust mjög norsk yfirráð í landinu. Árið

---

[9] Íslendinga sögur, 1946. Bls. 28-32.
[10] Íslendinga sögur, 1946. Bls. 205-207.
[11] Ágúst Ó. Georgsson, 1990. Bls. 15.
[12] Margrét Hermanns-Auðardóttir, 1989. Bls. 53-54.
[13] Sveinbjörn Rafnsson, 1990. Bls. 153-162.
[14] Bjarni Einarsson, 1999. Bls. 1-8 og skrár 1-9.
[15] Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. Bls. 13.
[16] Íslendinga sögur, 1946. Bls. 268.
[17] DI II 1253-1350, 1893. Bls. 66.

1268 varð Árni Þorláksson, sem lærður í Björgvin, biskup í Skálholti. Ári síðar reistu Vestmannaeyingar kirkju á Kirkjubæ og virðist sem hún hafi alla tíð goldið tíund til Björgvin í Noregi. Þá virðast hafa verið 3 kirkjur í eyjum um hríð, Clemenskirkja, Nikulásarkirkja í Kirkjubæ og Péturskirkja „fyrir ofan leiti“.[18] Allar voru þær graftarkirkjur og má því búast við mannabeinum við jarðrask þar. Árið 1298 gaf Árni biskup allar klerkatíundir í Kirkjubæjarsókn til klausturs í Björgvin. Eggert Ólafsson sagði að enn væri tíundað samkvæmt norskum hætti í Heimaey á 18. öld[19] þótt þá væri fyrir löngu búið að afhelga Kirkjubæjarkirkju. Ekki er vitað fyrir víst hvenær Clemenskirkjan var lögð niður, en kirkjurnar í Kirkjubæ og Ofanleiti voru lagðar niður1573 og byggð ein kirkja fyrir báðar á Fornu-Löndum, sem kölluð var Landakirkja. Þá kirkju brenndu arabískir sjóræningjar (kallaðir Tyrkir) árið 1627 og var kirkjan endrreist 1631 þar sem nú er kirkjugarður Landakirkju. Árið 1837 voru kirkjusóknirnar sameinaðar í Vestmannaeyjaprestakall. Gamli kirkjugarðurinn á Ofanleiti var friðlýstur þar til árið 1970, er friðlýsingin var felld niður og garðurinn lagður undir flugvöll.[20]

Fyrir siðbreytingu guldu Eyjamenn gjöld sín til kirknanna og að hluta til fóru þau beint til Björgvinjarklausturs. Býlin Ofnaleiti og Höfn guldu hæsta tíund á tímabilinu 1450-1507[21] en næst þeim komu Vilborgarstaðir, Bófastaður (Búastaðir, Bílastaðir-Býlastaðir), Odd(a)staðir og Kirkjubær. Á því tímabili voru öll gjöld innheimt í fiskum eða lýsi og Eyjamenn áttu sjálfir, á eigin kostnað, að koma tíundinni til verslunarstaðar á landi, og láta í té umboðsmanni konungs. Skattheimtumenn konungs bjuggu innan varnargerðis sem kallað var Skansinn, en leifar hans og gömul mannvirki við hann eru nú friðlýst.[22]

Stjórnsýslulega tilheyrðu Vestmannaeyjar Rangárvallasýslu til 1609, en þá urðu eyjarnar sjálfstæð sýsla. Verslunarfélagið sendi eitt til tvö skip þangað árlega. Í byrjun 18. aldar voru 23 bæir í Heimaey, en 52 bændur eða fjölskyldur. Allmargt manna kom til sjóróðra, sem stundaðar voru allt árið. Verslunarfélagið sem leigði verslun, hús og höfn af kóngi hafði nokkra „kóngsbáta“ og sá „eftirlegumaður“ félagsins um að manna þá og reka.[23] Þessi svokallaði eftirlegumaður var umboðsmaður verslunarfélagsins og sá einnig um verslunina og innheimti gjöld af leiguliðum konungs.

Vestmannaeyjar fengu kaupstaðaréttindi 1. jan. 1787, en misstu þau réttindi 1807 og voru útleggjarastaður eða kauptún til ársins 1918. Heimaey var fremur þéttbýl og byggðin þéttist mest við höfnina í kring um verslunarstaðina. Árið 1900 voru íbúðarhúsin orðin 35, en þeim fjölgaði ört og árið 1920 voru þau 270.[24] Um aldamótin 1900 mátti skipta Heimaeyjarbyggðinni í svæði[25], en allt breyttist eftir eldgos í Eldfelli 1973.

Þegar skoðuð eru örnefni, sögustaðir og fornleifar í Vestmannaeyjum er augljóst að búskapurinn setti mark sitt á búsetulandslag eyjanna og ýmislegt er öðru vísi þar en t.d. á fastalandinu. Dæmi um það er kúa- og sauðfjárbúskapurinn og margvísleg merki um fuglanytjar. Gjöful fiskimið og fuglabjörg hafa löngum dregið fólk til eyjanna og fyrr á öldum bjó þar ótrúlegur fjöldi fólks miðað við jarðnæði. Áður en

---

[18] DI II 1253-1350, 1893. Bls. 66. DI VII 1170-1505, 1903-1907. Bls. 41-43.
[19] Eggert Ólafsson, 1975. Bls. 154.
[20] Ágúst Ó. Georgsson, 1990. Bls. 15.
[21] DI VII 1170-1505, 1903-1907. Bls. 179-180.
[22] Ágúst Ó. Georgsson, 1990. Bls. 15.
[23] Eggert Ólafsson, 1975. Bls. 155.
[24] Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. Bls. 18.
[25] Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. Bls. 69-70.

Herjólfur nam þar land „var þar veiðistöð ok engra manna veturseta,“[26] segir í Landnámabók og vísar til þess að í upphafi byggðar hafa menn áttað sig á ríkulegum hlunnindum eyjanna. Langflestir minjastaðirnir sem hér eru skráðir tengjast þeim. Atvinnuhættir eyjanna settu og mark sitt á landslag eyjanna, en einnig býður landið sjálft upp á afnot sem fólk nýtti sér. Dæmi um það eru gömlu fiskibyrgin sunnan í Hánni, sem eru friðlýst.[27] Almennt má segja að fyrr á öldum hafi fugla- og fiskveiði haldið lífi í ábúendum eyjanna fremur en búskapur á landi. Þó var þar talsvert af sauðfé, nautgripum og hænsnum, en lítið af hrossum. Séra Gissur Pétursson prestur í Ofanleiti 1687-1713 sagði að flestir hefðu þá ekki fleiri en tvær kýr og margir eina svo að „allir verða að tilkaupa smjör, vaðmál, skæðaskinn og sýru frá meginlandinu“[28]. Víða eru örnefni og minjar sem vísa til sauðfjárbúskapar eyjaskeggja. Í umfjöllun um býlin er gerð grein fyrir skiptingu eyjanna og nytjum.

Hvert haust um veturnætur var sauðfé smalað til skilarétta í úteyjunum er fjáreigendur áttu að tilkynna hreppstjóranum hve margt fé hann hafði í hagabeit. Menn höfðu ákveðna ítölu fjár og varð að farga því ef ekki var hægt að koma því fyrir í annarra högum. Sama regla gilti á öllum eyjunum. Sauðfé gekk að mestu sjálfala sumar sem vetur, engin fjárhús voru né kvíar eða stekkir, en fjárborgir voru notaðar til að skjóls í hretviðrum. Annars voru notaðir þeir fjölmörgu skútar og hellar sem víða eru um eyjarnar. Yfir sumartímann var allt fé flutt til grasbeitar í úteyjunum. Talið var að eyjarnar bæru 1400 fjár.[29] Jarðrækt var ekki mikil en flest býlin sem höfðu kýr hlóðu garða umhverfis heimatúnið og kartöflugarðinn. Þeir eru flestir burtu máðir nú. Eldsneyti var eitt mesta vandamál eyjaskeggja og var bjargast við þurrkaða kúamykju, hrossatað, lambaspörð, fugla- og fiskbein og annan úrgang og kol á seinni tímum ef hagur leyfði.[30] Vegna takmarkaðra grasnytja og eldiviðarskorts og kýr á bæjunum fyrir ofan Hraun voru yfirleitt hafðar inni mest allt árið, beit var af skornum skammti og það þurfti ekki að spyrja hvers mykjan var eða hvar ef kýrnar voru inni.[31] Ær virðast ekki hafa verið mjólkaðar í kvíum, enda segir séra Jón Austmann í Eyjum að á árunum 1827-1858 hafi það ekki svarað kostnaði og ekkert hey til að gefa þeim yfir veturinn. Allt hey fór í kýrnar. Tómthúsin sem víða voru nutu engra jarðarnytja, þótt öll hefðu leyfi til að hafa matjurtagarð. Tómthúsmenn máttu yfirleitt skera torf eftir þörfum og áttu að greiða 60 fiska í lóðarleigu Þeir sem bjuggu í timburhjöllum og áttu ekki rétt til torfskurðar guldu 32 fiska í leigu. Á árunum 1840-1860 voru 12 tómthús í Heimaey.[32]

Uppdráttur Sæmundar Hólm af Heimaey frá 1776[33] sýnir helstu kennileiti og býli í eyjunni. Þótt teikningin sýni ekki raunverulegt útliti eyjarinnar má fá nokkuð glögga mynd af staðháttum, afstaða milli bæja, túngarðar, tómthús, fjöll og hæðir.

1 Heimaklettur
2 Miðklettur
3 Ystiklettur
4 Klifið
5 Sker(sl)in
6 Dalfjall
7 Skiphellar

---

[26] Íslendinga sögur, 1946. Bls. 206-207.
[27] Ágúst Ó. Georgsson, 1990. Bls. 15.
[28] Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 99.
[29] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 35.
[30] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 51-53. Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 148, 153.
[31] Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 147.
[32] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 34.
[33] Uppdrátturinn er birtur í Árbók Ferðafélags Íslands árið 1948. Bls. 71.

8 Fiskhellar
9 Herjólfsdalur
10 Helgafell
11 Sæfjall
12 Litlihöfði
13 Brimurð
14 Ræningjatangi
15 Garðsendavík
16 Víkin (lending)
17 Stórihöfði
18 Ofanleitishamar
19 Há
20 Klettsnef
21 Klettshellir
22 Klettsvík
23 Klemenseyri
24 Hafnareyri
25 Langa
26 Þrælaeiði
27 Klifháls
28 Botninn
29 Skildingafjara
30 Básar
31 Skipauppsátrið
32 Kaplagjóta
33 Prestasteinn
34 Kópavík
35 Gunnarsurð
36 Fiskigarðar
37 Rauðihamar
(þar í er mikill hellir)

A Landakirkja
B Skansinn
C Miðhús
D Gjábakki
E Vilborgarstaðir
F Kirkjubær
G Oddsstaðir
H Ólafshús, Nýjibær, Vesturhús
I Gerði
K Dalir
L Ofanleiti
M Þorlaugargerði
N Steinsstaðir
O Norðurgarður
P Stakkagerði
R Húsmannshús og hjallar

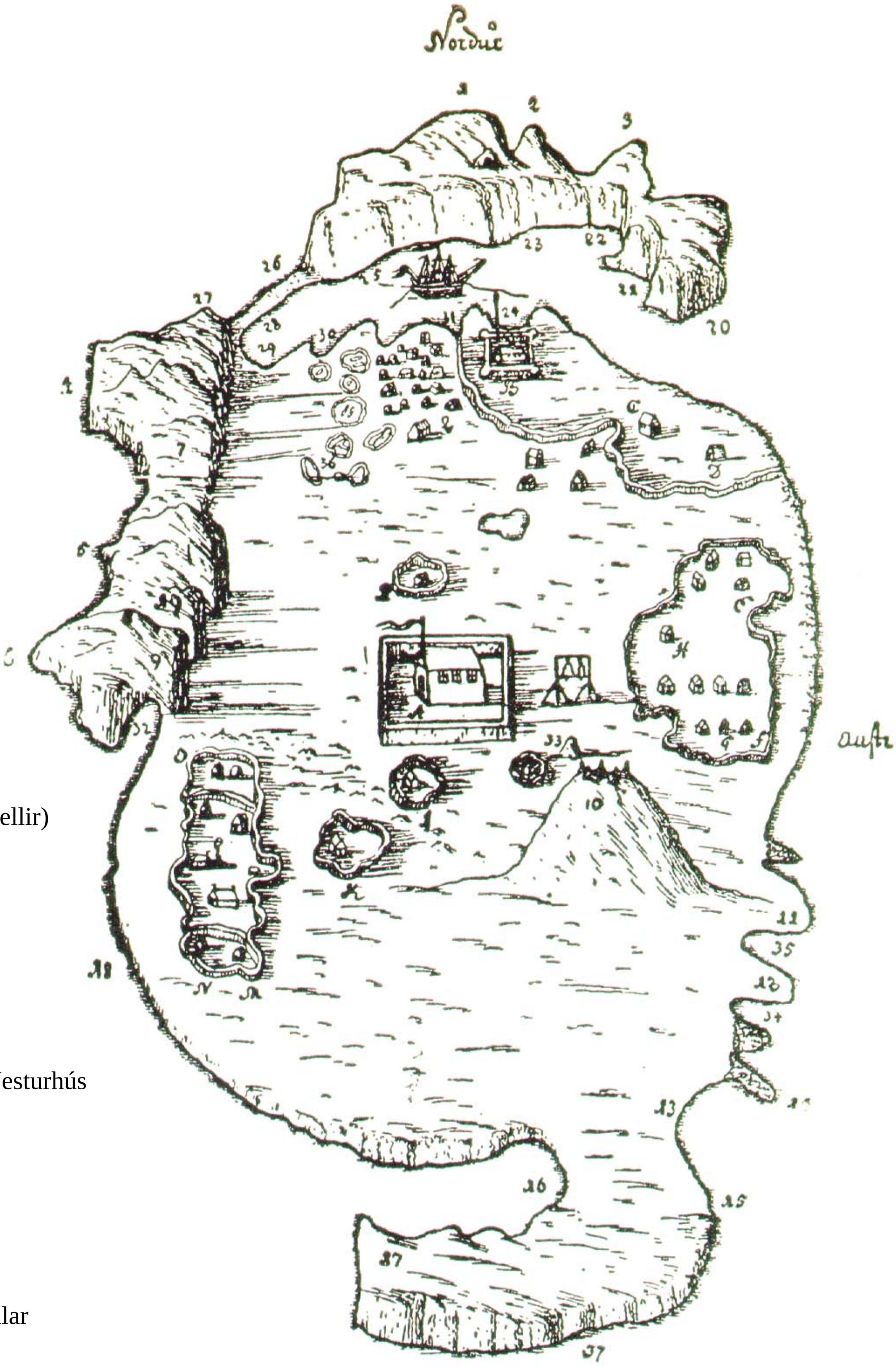

Örnefni og minjar víða um eyjarnar minna á aðferðir og aðstöðu við eggjatöku, fugla- og fiskveiðarnar og þótt hér sé margt nefnt er líka margt ónefnt í þeim efnum. Helsta höfnin var við Skipasand, Stokka- og Nýjabæjarhellu, en „Ofanbyggjarar“ voru með veiðistöðu með smábáta í víkinni norðan við Stórhöfða. Fiskimið eru allt í kring og stutt að fara. Tekin voru mið í land og eru nokkur hér upp talin, en ítarlegri upplýsingar er að fá í upptalningu séra Gissurar Pétursonar frá aldamótum 1700 eða

þar um bil[34] og Brynjólfs Jónssonar í sóknarlýsingum sem út komu 1918.[35] Búast má við að ýmsar upplýsingar bætist við og er nauðsynlegt að halda þeim til haga.

Önnur hlunnindi en veiðar og grasnyt voru fremur fátækleg. Umboðsmaður konungs hirti allan reka og útbýtti, að frátöldum reka í Klettsvík sem sýslumaður átti, en menn máttu taka tré sem þeir fundu upp að 3 álna stærð. Söl, fjörugrös og krækiber máttu menn hirða hvar sem var. Hvannatekja var í Heimakletti fyrir þá sem máttu nýta hana þar. Margrét Hallsdóttir jarðfræðingur segir að frjógreiningar á jarðvegssniðum í Torfmýri bendi ekki til mikillar jarðræktar í Heimaey, en tekur fram að jarðvegssýnin gefi ekki glögga mynd af jurtaflóru eyjarinnar. Hún telur ástæðu til að ætla að hvannatekja hafi verið mjög góð fyrstu aldir byggðar, en hvannastóðið hafi hopað eftir því sem nytjar jukust. Gróður í Heimaey er fremur fáskrúðugur, en sá gróður sem þar vex hefur alltaf verið óvenju gróðurríkur miðað við mjög mikla beit. Safríkan gróðurinn mátti rekja til bjargfuglsins, því það var sá eini áburður sem gróðurinn fékk, því þrátt fyrir mikla beit var honum ekki skilað því sem skepnur skildu eftir sig, allt tað var nýtt til eldiviðar.[36]

Örnefnið Torfmýri vísar til þess að þar hafi verið hægt að taka torf . Torftaka var mikil fram á 19. öld, enda voru öll hús tyrfð. Áður var talin mótekja í mýrinni, en hún var löngu uppurin er Gizur Pétursson var prestur að Ofanleiti 1687-1713. Hann sagði að mýrin og allt annað gróðurlendi á eyjunni hafi þá verið ofbeitt vegna fjölda búfjár. Þá voru í eyjunni 80 kýr og 50 hestar auk alls sauðfjár. Hann talaði um mikinn torfskurð í mýrinni, en ekkert um mótekju[37] enda var Árna Magnússyni og Páli Vídalín sagt 1704 að ekkert eldiviðartak væri á eyjunni, hvorki hrís né mór. Af skrifum séra Jóns Austmanns[38] um miðja 19. öld má ráða að torfskurðurinn hefur verið bágborinn og sennilega ekki endilega bundinn við Torfmýrina, því hann segir að menn sú að rista kringlutorf þar sem það næst til mikils skaða fyrir beitilandið. Kringlutorf var tekið af þéttvöxnu rótargóðu valllendi. Allt gróðurlendi Heimaeyjar var mjög viðkvæmt vegna ofbeitar og hefur torftakan sett mikinn svip á eyjuna og valdið skaða. Þetta breyttist allt er menn fóru að byggja ótyrfð timburhús og hlöður fyrir hey í stað þess að rista heytorf og leggja yfir heyin. Sagði Jón torfeklu svo mikla að sumir fengju torf ofan af fastalandinu, en það væri þó sjaldgæft.

Annað sýsl íbúanna var af ýmsu tagi og má þar telja daglaunavinnu á verslunarstaðnum þegar kaupmenn kölluðu og stöku smiðir stunduðu skipa- og húsbyggingar. Til nánari upplýsinga má benda á skrif tveggja Vestmanneyjapresta, séra Gissur Pétursson 1687-1713 og séra Jón Austmann 1827-1858 um líf og landshag í Eyjum í bók Þorkels Jóhannessonar um Örnefni í Vestmannaeyjum, sem kom út 1938.

Alfaravegir um Heimaey voru tveir, báðir frá kauptúninu, suður úr og austur úr. Var suðurleiðin kölluð þjóðvegur og var borin í hann mold og möl árlega. Lítið er eftir af þessum vegslóðum í dag þótt greina megi á leiðinni „upp fyrir hraun“.

Náttúrufar og jarðabætur

Heimaey er suður undan Langeyjarsandi í Rangárvallasýslu. Hún er langstærst og eina eyjan sem var/er byggð. Heimaklettur (283 m) er landfastur við hana að norðan og Miðklettur og Ystiklettur (209 m) fastir hver við annan í framhaldi af honum.

---

[34] Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 158-160.
[35] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 36-45.
[36] Margrét Hallsdóttir, 1984. Bls. 59.
[37] Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 105.
[38] Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 153.

Heitir Eiðið, sá hluti lands er tengir Heimaklett og Klifið á Heimaey. Önnur helstu kennileiti á Heimaey eru Dalfjall sem skýlir Herjólfsdal í vestnorðvestri. Þar er Blátindur hæstur (273). Há heitir fellið norðvestan við kaupstaðinn. Austan og sunnan eru Eldfell og Helgafell (226 m) sunnar, bæði virk eldfjöll. Sunnan við núverandi flugvöll ber Háubúr (188 m) við himinn og syðst á eyjunni trónar Stórhöfði (122 m) Í landnorður frá honum Dalfjallshryggur. Dalir eru helstir Herjólfsdalur, Djúpidalur og Lyngfellsdalur. Eldhraun setja mikinn svip sinn á allt landslag í eyjunni og þar eru fjöldi hella og miklir hamrar. Örugg höfn er ein. Jarðvegur er ekki mikill, en vísbending er um að hann hafi verið meiri. Stöðuvötn eru engin, en uppsprettur nokkrar.[39]

[39] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 15-19.

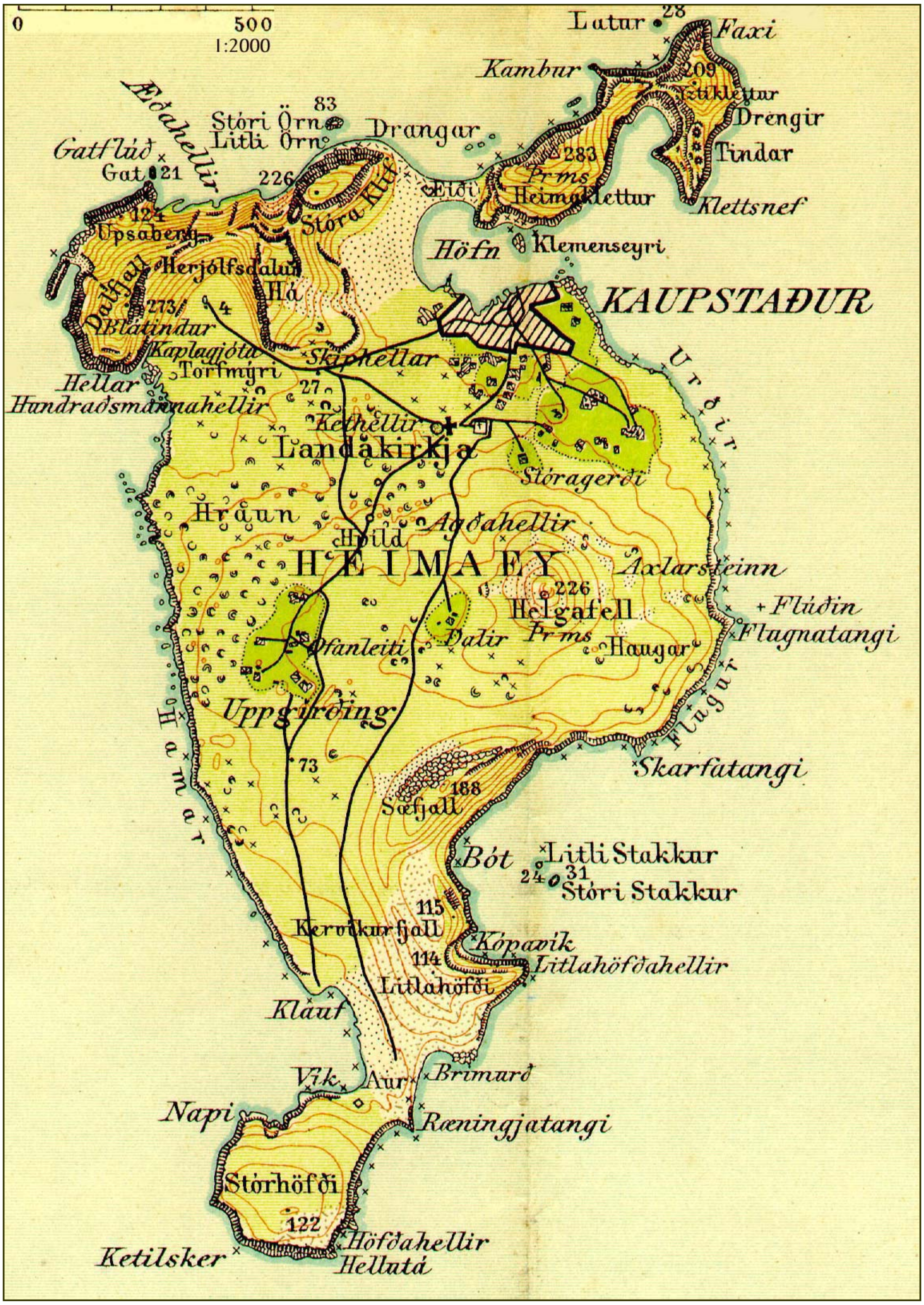

Kortið er Herforingjaráðskort birt aftan við lýsingu Vestmannaeyjasóknar eftir Brynjólf Jónsson, sem gefin var út í Kaupmannahöfn 1918.

Fornleifar í númeraröð:

Áningarstaður - 182402-1
Sérheiti: Hvílurof
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Hólbarð á leiðinni upp að Dölum neðan af Sandi, austan við Löngulá.

Aðrar upplýsingar
Hér hvíldu menn sig er þeir báru byrgði sína í skrínum upp eftir. Fyrrum var mikil skrínuöld. Var allt til heimils þarfa borið á bakinu í skrínum (skrínuburður).
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 54. Reykjavík

Bátahöfn - 182402-2
Sérheiti: Holuklettur
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Norðan undir Skansinum.
Aðrar upplýsingar
Þar austur af var kaupfarslegan fyrrum, og var afturfesti skipana í Holukletti, en framfestar í Hringskeri.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 52. Reykjavík.

Bæjarhóll - 182165-3
Sérheiti: Gvendarhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Gvendarhús tilheyrði Ofanleiti og er fyrst talað um það á 17. öld.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 14. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 25. Reykjavík.

Bænhús - 182402-4
Sérheiti: Bænhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Á sama stað og Kirkjubæjarkirkja stóð fyrrum. Veggir og austurgafl voru hlaðnir úr torfi og grjóti. Vesturgaflinn var úr timbri með áfelldum borðum og var á lítill gluggi.
Aðrar upplýsingar
Kirkjan þar var lögð niður 1573 og taldist þá húsið bænhús. Prestsetur var í Kirkjubæ til 1837 er prestaköll Ofanleitis og Kirkjubæjar voru sameinuð í Vestmanneyjaprestakall. Bænhúsið að Kirkjubæ stóð framundir aldamótin 1900. Er bænhúsið var rifið var byggð upp skemma á sama grunni, nema austurhlutinn fór undir kálgarð, austan við skemmuna. Þar fannst legsteinn Jóns Þorsteinssonar vorið 1924. Hann er úr móbergi varðveittur á Þjóminjasafni Íslands, en eftirlíking hans var afhjúpuð í Heimaey 1927.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Guðjónsson, 1973. *Vestmannaeyjar. Byggð og eldgos*. Bls. 123. Reykjavík.

Beitiland - 182402-5
Sérheiti: Halldórsskora
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Halldóruskora er neðan og vestan við Hvíld. Þetta er grastó í klettaskoru.
Aðrar upplýsingar
Þarna var lömbum beitt á vetrum.

Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. Örnefni í Vestmannaeyjum. Örnefnastofnun.

Brunnur - 182402-6
Sérheiti: Andrésarbrunnar
Tegund: Brunnur 465
Aðrar upplýsingar
Andrésarbrunnar eða Andrésbrunnar, Jón Eiríksson sýslumaður segir 1787, að leifar hafi sést af þeim á Póstflötum, og telji menn að gott vatn hafi verið í þeim
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 30. Reykjavík.

Brunnur - 182402-7
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Í Ofanleitistúni
Aðrar upplýsingar
Brunnur var gerður á þessum stað vegna þess að land hallaði að og söfnuðu þeir svo í sig rigningarvatni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938 . *Örnefni í Vestmannaeyjum* bls. 36. Reykjavík.

Brunnur - 182402-8
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Í Gjábakkatúni.
Aðrar upplýsingar
Brunnar voru gerðir á þeim stöðum sem hallaði að svo vatnið safnaðist fyrir.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum* bls. 36. Reykjavík.
Árbók Hins íslenzka Fornleifafélags. Bls. 6 Reykjavík 1913.

Bryggja - 182402-9
Sérheiti: Steinbryggja
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Klettahlein milli Holukletti og Keðjuklappar.
Aðrar upplýsingar
Mjög aðdjúpt var að Keðjuklöpp og gott að skipa upp á Steinbryggju, sem var notuð á meðan kaupstaður var á Skansinum.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. bls. 74. Reykjavík.
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Bústaður- 182402-10
Sérheiti: Garðhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Garðhús var húsmannshús á Heimaey 1704. Þar við heiðina er Garðhúshóll þar sem áður var einnig húsmannsbýli.
Aðrar upplýsingar
Kirkjuvegur 14, heitir nú Garðhús, á lóðinni stóð áður húsið Garðbær. Nöfnin gefa vísbendingu um að hér hafi áður staðið húsmannshúsið Garðhús

Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 19. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-11
Sérheiti: Hólshús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Hólshús var húsmannsbýli í Heimaey árið 1704 og byggt upp úr hjalli sem þarna var áður. Húsaleigan greiddist í fiskum og viðhaldi hússins, eins og hjá öðru tómthúsfólki.
Aðrar upplýsingar
Bárustígur 9 a, heitir nú Hólshús (byggt 1955), gefur sennilega vísbendingu um hvar húsmannsbýlið Hólshús hafi verið.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 19. Kaupmannahöfn.
Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja, 2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.

Bústaður - 182402-12
Sérheiti: Elínarhús
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Elínarhús var sagt gamalt húsmannshús 1704, og var húsaleigan greidd í fiski.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 20. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-13
Sérheiti: Runkahús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
„Runka hus annad var tilforna þar áfast vid, sem nu er af fallid fyrer laungu“, segir bls. 20 í Jarðabók Árna og Páls.
Aðrar upplýsingar
Runkahús var gamalt húsmannshús og húsaleigan greidd í fiski 1704. Eitt af tómthúsunum.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 20. Kaupmannahöfn.
Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja, 2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.

Bústaður - 182402-14
Sérheiti: Kokkhús
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Á Hóli var gamalt hús 1704 og húsaleigan greidd í fiski, en umboðsmaður konungs sá um að viða það.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 20. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-15

Sérheiti: Fagrihóll
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Fagrihóll var húsmannsbýli 1704 sem byggt var upp úr lítilfjörlegum hjalli hálfi öld áður og var þá kallað Sigguhús. Húsaleigan var greidd í fiski og viðhaldi hússins. Strandvegur 55 er Fagurhóll í dag, nafnið gefur vísbendingu um að hér hafi Fagrihóll verið fyrrum.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 20. Kaupmannahöfn.
Götu- og húsaheiti í Vestmannaeyjum, 2002. Tæknideild Vestmannaeyabæjar.

Bústaður - 182402-16
Sérheiti: Sandhóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Á sama stað voru áður hús sem hétu Fagrihóll, Bylta eða Pokra og Dularahús, en þau höfði lengi verið í eyði.
Aðrar upplýsingar
Sandhóll var gamalt húsmannsbýli árið 1704. Leiga greidd í fiski og ábúandi viðaði húsið og hélt því við.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 20. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-17
Sérheiti: Þorgerðarhjallur
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Árið 1704 hafði Þorgerðarhjallur verið í byggð í 40 ár og hafði áður heitið Sölkuhjallur. Húsaleiga greidd með fiski.
Aðrar upplýsingar
Sagt vera tómthús.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 21. Kaupmannahöfn.
Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja, 2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.

Bústaður - 182402-18
Sérheiti: Brattahús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Árið 1704 var talið að Brattahús væri 60 ára gamalt og galt jafnmarga fiska í húsaleigu. Brattahús stóð í Kastalanum.
Aðrar upplýsingar
Kastali stóð við Nýja tún (nú fyllt upp) samkvæmt manntali 1859. Eitt af svonefndum Kóngshúsum.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 21. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 16. Reykjavík.
Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja, 2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.

Bústaður - 182402-19
Sérheiti: Brattahús (Bratthús)
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Brattahús eða Óshildarhús var sagt gamalt húsmannsbýli 1704. Leigan var greidd með viðhaldi húss og fiski. Sennilega hið sama og númer 18. Ath. á vettvangi.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 21. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-20
Sérheiti: Rass
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Rass var gamalt húsmannsbýli árið 1704, sem þá um stundir var kallað Eiríkshús, eftir íbúa hússins, sem galt sín gjöld í fiski. Það lá lengi í eyði og var þá nýlega komið í byggð aftur.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 21. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-21
Sérheiti: Húsið
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Húsið var nafnlaust en 1704 var það kallað Eiríkshús eftir ábúandanum, sem galt sína húsaleigu í fiski og átti að halda við húsinu, en það leit ekki vel út þá því „Hused er ad falle komid, þar ibuandenn ei getur fyrer fátæktar saker vidu i keypt“, segir bls. 21 í Jarðabók Árna og Páls. Staðurinn fór undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 21. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-22
Sérheiti: Björnshús
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar
Björnshús eða Einarshús eins og sumir kölluðu það var gamalt húsmannsbýli, sem hafði verið í eyði í 14 ár en umboðsmaður konungs lét byggja upp aftur árið 1702. Sagðist umboðsmaður hafa gert það fyrir sýslumanninn til eignar og væru engin leigugjöld af því, nema viðhald. Einarshúss er getið í manntali frá 1859
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 21. Kaupmannahöfn.
Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja, 2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.

Bústaður - 182402-23
Sérheiti: Hóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Hóll var gamalt húsmannsbýli, sem greitt var fyrir í fiski en umboðsmaður sá um viðhald.
Aðrar upplýsingar

Húsið Miðstræti 5 a, heitir Hóll (byggt 1908), og gefur vísbendingu um að hér hafi áður verið húsmannsbýlið sem hét Hóll

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 20. Kaupmannahöfn.

Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja. 2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.

Bústaður- 182402-24
Sérheiti: Ingimundarhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Ingimundarhús í Syðri löndum, einnig kallað Árnahús, var gamalt húsmannsbýli. Þar hjá voru í eyði húsmannshúsin: Símonarhús, Ormshús (Ormsbær) og Sólveigarhús (Sólveigarbær) og svo Clausarhús, sem áður var verbúð af landi.

Aðrar upplýsingar

Staðurinn fór undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 22. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-25
Sérheiti: Ámundabær
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Ámundabær í Nyrðri löndum var áður kallaður Lazariet eða Lassarétt. Eyðibýli í Nyrðri löndum þar hjá voru: Miðbær, Ásmundarbær, Smalabær og höfðu lagst af í eyði í harðindakaflanum í lok 17. aldar. Þessum húsmannshúsum fylgdu fiskigarðar niðri við sjóinn.

Aðrar upplýsingar

Ábúendur Ámundabæjar greiddu leigu í fiski eins og aðrir. Þar var tvíbýli, húsmenn, og gegndi annar hreppstjóraembætti og sá hann um viðhald bæjarins. Þeir máttu ekki eiga báta en urðu að róa á bátum umboðsmannsins á sumrin ef hann fór fram á það. Þeir mega nýta sér hlunnindi eyjarinnar óáreittir s.s fugla- og sölvatekju.
Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 22. Kaupmannahöfn.

Bústaður - 182402-26
Sérheiti: Gerði
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Í suðvesturátt frá Ólafshúsum, sunnan við hólinn Frið voru Litla-Gerði og Stóra-Gerði við rætur Helgafells. Er Sæmundur Hólm teiknaði uppdrátt sinn af Heimaey árið 1776 hétu þessi býli einu nafni Gerði.

Heimildaskrá

Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. *Vestmannaeyjar. Árbók Ferðafélags Íslands*. Bls. 70-71. Reykjavík.

Byrgi- 182402-27
Sérheiti: Hákarlabyrgi
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Kambshellir liggur rétt fyrir ofan Kambinn í Miðkletti. Fremur lítill.
Aðrar upplýsingar
Sagt er að hér hafi hákarl verið þurrkaður á sumrum áður fyrr og var þá kallaður Hákarlabyrgi.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 157. Reykjavík.

Byrgi - 182402-28
Sérheiti: Vesturhúsabyrgi
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Nyrst í Hánni, dalmeginn er bjarg. Í því eru smáhillur sem kallast Vestuhúsabyrgi og voru notaðar sem fiskibyrgi. Neðan við en sunnar er svokallað Mykjudagsgrjót.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Byrgi - 182402-29
Sérheiti: Fiskhellar
Tegund: Hleðsla 465
Staðhættir og lýsing
Syðst í austur Dalfjalli eru Fiskhellar. Þar er bjargið burstamyndað og voru þar áður fyrr fiskibyrgi Eyjabúa, hlaðin í smábekki.
Aðrar upplýsingar
Hleðslugrjótið var dregið upp á hilluna í böndum. T.d. á Þorlaugargerðishillu þar sem var allmikil hleðsla.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Byrgi - 182402-30
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Á vestra-(Syðra-) Hvannhillunefi
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 52. Reykjavík.

Byrgi - 182402-31
Sérheiti: Skrúðbyrgi
Tegund: Sögustaður 465
Staðhættir og lýsing
Austan í Kleifnabergi í Heimakletti. Fyrr á öldum er hugsanlegt að grasi gróin göngufær brekka hafi legið upp að Skrúðabyrgi.
Munnmæli
Munnmæli segja að hér hafi í fyrndinni verið geymdur skrúði Klemenskirkju.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 72. Reykjavík.
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Dys - 182402-32
Sérheiti: Unur
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
2-3 þúfur í túninu vestur af Ofanleiti.
Munnmæli

Það var mál manna að þær væru dysjar eða leiði þar sem grafnir væru menn eða gullöxi. Trúðu menn því að ef þeim væri raskað rændi „Tyrkinn hér að nýju“.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 79. Reykjavík

Dys - 182402-33
Sérheiti: Völvuleiði
Tegund: Dys 465
Staðhættir og lýsing
Syðst í Unum (sjá nr.32) við Ofanleiti. 2 þúfur um 6 fet á lengd hvor.
Munnmæli
Ekki mátti slá þúfurnar.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 81. Reykjavík

Dys - 182402-34
Sérheiti: Dys
Tegund: Dys 465
Staðhættir og lýsing
Vestan við Erlendarkrær er Dys.
Aðrar upplýsingar
Sögn manna er að 4-6 menn séu grafnir þarna. Þeir fundust í enskri skútu sem róið var upp í Víkina, vestan fyrir Stórhöfða um 1820-1830. Var skútan á hliðinni og full af sjó. Var góss úr henni flutt á land en líkin dysjuð þarna. Gjörðust eftir það reimleikar miklir, er góssið var vaktað, og linnti ekki fyrr en allt var selt. Hélst enginn við yfir góssinu nema Guðrún nokkur Laugadóttir, sem er sú sama og ein þoldi við í Bólinu á Ystakletti.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Eyktamark - 182402-35
Sérheiti: Hádegishóll
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Í suður frá Þorlaugagerði.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 40. Reykjavík.

Eyktamark - 182402-36
Sérheiti: Náttmálaskarð
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Milli Klifs og Dalfjalls.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 65. Reykjavík.

Eyktamark - 182402-37
Sérheiti: Nónhóll
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Suður af Dölum klettahóll í garðlaginu
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66. Reykjavík.

Eyktamark - 182402-38
Sérheiti: Nónhóll
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Í Eystra-Þorlaugargerðistúni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66. Reykjavík.

Eyktamark - 182402-39
Sérheiti: Mykjutagstó
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan við Molda við Herjólfdal austanverðan.
Aðrar upplýsingar
Mykjuteigstó, hefur líka nafnið Miðdagstó og Mykitakstó. Þetta mun vera dagsmark frá Ofanleitisbæjunum og hefur sennilega einhvern tíma heitið Miðdagstó. Hádegi er í Ofanleiti er sólin skín á tóna.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 64. Reykjavík.

Festi - 182402-40
Sérheiti: Árnasteinn
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Sæbarinn blágrýtissteinn (skipafestarsteinn) sem liggur við veginn upp fyrir hraun skammt fyrir neðan Olnboga.
Aðrar upplýsingar
Steinn þessi er nú burt fluttur, var um 300 pd, að þyngd.
Munnmæli
Sögn að steininn hafi þangað verið borinn í ógáti af Árna bónda í Norðurgarði. Gáði hann þessi ekki fyrir reiði sakir, er hann gekk frá skipi, að hann bar með sér festarstein sinn alla leið upp undir Olnboga. Aðrir segja að honum hafi verið borði lát konu sinnar og yrði honum svo mikið um þau tíðindi.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum* bls. 32. Reykjavík.

Fiskbyrgi - 182402-41
Sérheiti: Fiskhellar
Tegund: Hleðsla 465
Aðrar upplýsingar
Friðlýsing: Fiskabyrgin gömlu sunnan í Hánni fyrir austan Herjólfsdal Matthías Þórðarson 25.10.1930. Þinglýst 27.01.1931
Heimildaskrá
Ágúst Ó. Georgsson, 1990. *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar. Bls.*15. Reykjavík.
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 42. Reykjavík.

Fiskþurrkun - 182402-42
Sérheiti: Sporðhilla
Tegund: Hleðsla 465
Staðhættir og lýsing
Í Fiskhellum austasti hluti Steðjabrings.

Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 73. Reykjavík

Fiskþurrkun - 182402-43
Sérheiti: Fiskhellar
Tegund: Hellir 465, hleðsla 465
Staðhættir og lýsing
Fiskhellar í Hánni.
Aðrar upplýsingar
Fiskhellar, þar var geymdur og þurrkaður fiskur.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 108. Reykjavík

Fiskþurrkun - 182402-44
Sérheiti: Þurrkhúsið
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Þurrkhúsið stóð austur af Akrinum og upp af Helli.
Aðrar upplýsingar
Þurrkhúsið var byggt um 1930, var þurrkaður saltfiskur í því alla tíð. Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 48. Reykjavík.

Fiskvinnsla - 182402-45
Sérheiti: Rönkukró
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Hér stóð vitinn á Urðum .
Aðrar upplýsingar
Sagt er að hér hafi staðið fiskikró, er Sigurður nokkur hlóð, en kona hans var kölluð Ranka, og var króinn kölluð nefnd efir henni. Í daglegu tali fólks á Kirkjubæ var talað um að fara að Rönku, en eftir að vitinn var reistur var talað um að fara austur að vita og ganga suður fyrir vita. Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 53. Reykjavík.

Fjárborg - 182402-46
Sérheiti: Gamlaból
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Í Ystakletti, austur undir Sandtorfu. Skúti í bergið.
Aðrar upplýsingar
Skútinn notaður sem fjárból, og um tíma sem viðlegustaður.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 44. Reykjavík.

Fjárborg - 182402-47
Sérheiti: Haugaborg
Tegund: Hleðsla 465
Staðhættir og lýsing

Gömul fjárrétt var í Haugum milli Skarfatanga og Selfjalls. Sunnarlega á Kirkjubæjartúninu, við Litla-Fell. Fjárborgin var hringlaga hlaðin úr hraungrýti sem þarna stóð upp úr landinu. Fé gat líka farið í fjárborgina í slæmum veðrum. Hún var einnig notuð þegar fé var rúið.

Heimildaskrá

Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 59. Reykjavík..
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 48. Reykjavík

Fjárborg - 182402-48
Sérheiti: Ból
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing

Ból er skúti í grasbrekku, sem kölluð var Lauslæti í Ystakletti. Vestan við Skriðuna, sem er austan við Klettavík. Fram til 1914 var Ból notað af fuglaveiðimönnum á sumrin og sem fjárból á vetrum.

Aðrar upplýsingar

Rétt hjá Bóli er Draugató eða marktó öðru nafni, áttu þaðan að staf svo miklir reimleikar að enginn hélst þar við fyrr en Guðrún Laugadóttir sem gekk til fjár þar í kring um 1820. Guðrún sú hlýtur að hafa haft stáltaugar því hún lét engan draugagang hrekja sig af leið, hvorki þarna né við Erlendarkrær suður við Stórhöfða.

Heimildaskrá

Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Fjárborg - 182402-49
Sérheiti: Gunnarsurðarból
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Upp af Gunnarsurð var fjárból nefnt eftir urðinni.

Heimildaskrá

Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Fjárborg - 182402-50
Sérheiti: Bótólfsból
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Upp af Kaplagjótu er fjárbólið Bótólfsból.

Heimildaskrá

Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Fjárborg - 182402-51
Sérheiti: Sauðaból
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Sauðaból er fjárból norður af Sauðabólsbekkjum sem eru stutt frá Halldórsskoru.

Heimildaskrá

Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Fjárborg - 182402-52
Sérheiti: Steinsstaðaborg
Tegund: Hleðsla 465
Staðhættir og lýsing

Vestur af Ömpustekkjum.
Aðrar upplýsingar
Fé af vesturheiðinni, Steinsstaðaheiði og Staðarheiði austur af Ofanleiti var safnað í Steinsstaðaborg.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 59. Reykjavík.

Fjárgata - 182402-53
Sérheiti: Sauðagata
Tegund: Gata 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan við Bensanef í Klifi.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 69. Reykjavík..

Fjárhús - 182402-54
Sérheiti: Tobbakofi
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Björnsurð, sem var spölkorn austan við Helli og Ufsasker. Á klöppunum vestan við Björnsurð var þurrkaður saltfiskur. þar rétt ofan við traðir sem lágu austar með Urðunum var gamall kofi.
Aðrar upplýsingar
Kofinn var í daglegu tali kallaður Tobbakofi, kenndur við Þorbjörn Guðjónsson bónda á Kirkjubæ sem fyrst átti kofann og byggði. Síðast var kofi þessi notaður af Sigurði Kristinssyni á Löndum sem skýli fyrir fé sem gekk úti, en Sigurður og Kristinn faðir hans nytjuðu túnið sem lá ofan við vegartroðninginn. Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 49. Reykjavík.

Fjárrétt - 182402-56
Sérheiti: Almenningur
Tegund: Rétt 465
Aðrar upplýsingar
Á eiðinu er fjárréttin eða Almenningurinn, því þaðan er hægast að flytja féð í úteyjarnar.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 30. Reykjavík.

Fjörunytjar - 182402-57
Sérheiti: Grasatangi
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Grasatangi er austur af Vilborgarstaðatanga og aðeins upp úr sjó á fjöru.
Aðrar upplýsingar
Áður voru tekin fjörugrös á tanganum og gátu allir sótt í þau sem vildu. Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Fuglaveiði - 182402-58

Sérheiti: Ból
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Skúti efst í Lauslæti vestan við skriðuna er fellur úr Háhaus, hæsta tindi Ystakletts.
Aðrar upplýsingar
Staðurinn einnig kallaður leguból
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 34 Reykjavík.

Fuglaveiði - 182402-59
Sérheiti: Bólbekkur
Tegund: Garðlag 465
Staðhættir og lýsing
Bólbekkur er sunnan í Miðkletti á milli Mókletts og Álkuhamars
Aðrar upplýsingar
Þar sást enn fyrir hleðslum 1938.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 34. Reykjavík 1938

Fuglaveiði - 182402-60
Sérheiti: Viðleguból
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Upp af Hvannahillu.
Aðrar upplýsingar
Þarna höfðu veiðimenn aðsetur frá ómunatíð þangað til 1888, er hætt var að nota það vegna hræðslu um, að það kynni að falla.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 79. Reykjavík

Garður - 182402-61
Sérheiti: Nýjabæjargarðar
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Klapparhryggur sunnan við hafnarbotninn.
Aðrar upplýsingar
Hér voru áður fiskigarðar frá Nýjabæ.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66. Reykjavík.

Girðing - 182402-62
Sérheiti: Niðurgirðing
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Forn girðing umhverfis Kornhól, Miðhús og Gjábakka.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 65. Reykjavík.

Girðing - 182402-63
Sérheiti: Ofanbyggjaragirðing
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Forn girðing kringum tún Ofanleitisbæja, Ofanleitis, Norðurgarðs, Svaðskots,

Gvendarhúsa, Draumbæjar, Brekkuhúsa, Þorlaugagerðis og Steinsstaða.

Aðrar upplýsingar

Girðingin var einnig nefnd Ofanleitisgirðing.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66-67. Reykjavík.

Grasflöt - 182402-64
Sérheiti: Kirkjuflöt
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Grasflöt sunnan við Landakirkju.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 57, Reykjavík

Hellir - 182402-65
Sérheiti: Hundraðsmannahellir
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing

Í miðju hrauninu. Mið í hellinn er: Hanahöfuð við Halldóruskoru og Hásteinn í Dönskutó.

Aðrar upplýsingar

Lýsing Gísla Lárussonar á hellinum árið 1914: „Lágur hellir í miðju hrauni. 80 fet á lengd með tveimur kömrum. Er sá lengri, sá er til útsuðurs snýr. Í þessum helli eiga 100 manns að hafa falist fyrir tyrkjum“. Nafnið er dregið þar af.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 53, Reykjavík.
Gísli Lárusson1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun. Reykjavík.

Hellir - 182402-66
Sérheiti: Illugahellir
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing

Smáhellir í grjóthól skammt vestan við Hvíld. Hólarnir voru tveir saman. Hellirinn í þeim syðri.

Aðrar upplýsingar

Hinn hólinn heitir Illugaskip.

Munnmæli

Sögn er að Illugi sé landvættur og búi í hellinum, en hinn hóllinn sé nökkvi hans. Aðrir segja, og er því betur trúað, að séra Illugi Jónsson prestur að Ofanleitið (1733-1744), hafi látið gera að hellinum, svo að gista mætti í honum, ef menn yrðu nauðlega staddir á leið upp yfir Hraun og beri hellirinn nafn hans.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 55, Reykjavík

Hellir - 182402-67
Sérheiti: Kambshellir
Tegund: Álagablettur 465, náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Kambshellir efri, vestan við Steinsstaðastó í Miðkletti ofan við Kamb. Hver eru álögin?

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 56, Reykjavík

Hellir - 182402-68
Sérheiti: Kethellir
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Austarlega í Hamrinum.
Aðrar upplýsingar
Hellirinn hefur áður verið kallaður Kattarhellir. Smáhellir í Hrauninu var einnig kallaður Kethellir. Nafnið gefur vísbendingu um forðabúr. Kanna þarf betur hvort sögn er til um það eða hvort þarna er/var tryggt fuglavarp.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 57, Reykjavík

Hellir - 182402-69
Sérheiti: Litlahöfðahellir
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Ofan við Landsstakkaurð. Hellirinn allstór og tvískiptur. Veiðistaður.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 57. Reykjavík

Hellir - 182402-70
Sérheiti: Rauðhellir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Í landsnorður frá Kirkjubæ. Opið í hellinn var ofarlega í urðinni, og var erfitt að finna hann.
Aðrar upplýsingar
Nú er hellirinn brotinn af sjógangi (1938). Staðurinn fór undir hraun árið 1973.
Munnmæli
Í Rauðahelli var Jón Þorsteinsson veginn af Tyrkjum 1627.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 68. Reykjavík.
Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 50. Reykjavík.

Hellir - 182402-71
Sérheiti: Teistuhellir
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan við Torfmýri nyrst á Hamri.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 78. Reykjavík

Hellir - 182402-72
Sérheiti: Þuríðarhellir
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing
Austast í Heimakletti að sunnan, niður við brún
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 82. Reykjavík.

Hellir - 182402-73
Sérheiti: Haughellir

Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Í austur frá Kirkjubæ. Suður og upp af Flúðatanga, þar sem bjargið er hæst og opnast til austurs.
Aðrar upplýsingar
Annað op var á hellinum nokkuð frá brún og var þar gengið niður í hann. Þetta er frábær útsýnisstaðir og var oft skemmtilegt að liggja á flötu hellisgólfinu og horfa fram á og til hafs.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. *Vestmannaeyjar* .... Bls. 57. Reykjavík.

Jarðyrkja - 182402-74
Sérheiti: Akurinn
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Akurinn var flatlendi austur af Leiðavörðu við Gjábakka og náði allt austur að Þurrkhúsi.
Aðrar upplýsingar
Akurinn mun hafa verið eitt af þeim akurlendum sem gerð voru í Vestmannaeyjum á ofanverðri 18. öld, þegar gerð var tilraun til akuryrkju. Sumir halda því fram að nafnið sé komið frá nýrækt Abels sýslumanns um 1840. Abel var sýslumaður í Vestamannaeyjum frá 1821-1852. Á Akrinum voru síðar mikil stakkstæði.[40] Þar höfðu enskir og amerískir hermenn aðsetur á styrjaldarárunum í hermannaskálum. Eftir stríðið stóðu bragganir í nokkur ár, og voru notaðir til íbúðar af Eyjamönnum.
Heimildaskrá
Brynjólfur Jónsson, 1918. *Lýsing Vestmannaeyja sóknar*. Bls. 15-19. Kaupmannahöfn. Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 47, 48. Reykjavík.

Kauptún - 182402-75
Sérheiti: Julinshaab
Tegund: Sögustaður 465
Staðhættir og lýsing
Á Tanganum milli Andersarviks og Tangaviks var verslunarlóð þar sem verslunin Julinshaab var reist í byrjun 19. aldar.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun Íslands. Reykjavík.

Kirkja - 182402-76
Sérheiti: Landakirkja
Tegund: Mannvirki 465
Staðhættir og lýsing
Landakirkja stendur á sléttri grasflöt vestan við kirkjugarðinn, efst við Kirkjuveginn þar sem saman koma Skólavegur og Kirkjuvegur. Kirkjan er byggð á árunum 1774 - 1780 úr tilhöggnu grjóti, kalki og tígulsteini, eftir uppdrætti Antons byggingameistara (d.1781). Upphaflega var kirkjan turnlaus og ekkert fordyri á henni (sjá uppdrátt Sæmundar Hólm). Hvort tveggja seinni tíma viðbætur. Henni hefur einnig verið mikið breytt að innan.
Aðrar upplýsingar

[40] Sennilega þar sem fiskgarðarnir eru vestan við Kastalann á uppdrætti Sæmundar Hólm.

Anton byggingameistari var tengdasonur Eigveds (d.1754) sem var einn kunnasti byggingameistari Dana á fyrri hluta 18. aldar. Landakirkja mun vera fyrsta kirkjan á Íslandi sem byggð er utan garðs.

Heimildaskrá

Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. *Árbók Ferðafélags Íslands* 1948. Bls. 127-129. Reykjavík.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls.118. Reykjavík.

Kirkjugarður - 160207-77
Sérheiti: Ofanleitiskirkjugarður
Tegund: Kirkjugarður 465
Staðhættir og lýsing

Andrésarkirkja eða Péturskirkja (ýmist kölluð) var „fyrir ofan leiti“.

Aðrar upplýsingar

Kirkjan var helguð heilögum Andrési og Pétri postula og var reist fyrir ofan leit árið 1269 og var staðurinn um hríð kallaður kirkjubær fyrir ofan leiti eða Péturskirkja fyrir ofan leiti (sjá Vilkinsmáldaga). Samkvæmt ákvæðum kirkjunnar „sem Árni biskup Þorláksson setti“ (DI II. Bls. 66) á prestur þar að syngja messur þaðan til helminga í Clemenskirkju og mönnum skylt að nota báðar nýju kirkjurnar, þ.e. í Péturskirkju fyrir ofan leiti og Nikulásarkirkju í Kirkjubæ sem graftarkirkjur, með Clemenskirkju. Í máldaga kirkjunnar (Stefánsmáldaga 1491-1518) eru taldar ríkulegar eignir kirkjunnar, sem stóð til 1573 er hún var afnumin og kirkja var byggð í Löndum. Sennilega hafa þá kirkjurnar fyrir ofan leiti og á Kirkjubæ verið notaðar sem bænhús, en sóknarnafnið hélst. Í Reisubók séra Ólafs Egilssonar segir að áður en Landakirkja var byggð hafi verið messað í þeim tveimur smákirkjum sem fyrir voru í Kirkjubæ og Ofanleiti og að 1606 var tíundinni breytt þannig að Landakirkja fékk skipsfiskinn og fátækrafiskinn frá Ofanleitskirkju. Þarna verður að gera ráð fyrir að mannbein liggi í jörðu. Matthías Þórðarson þjóðminjavörður lét friðlýsa gamla kirkjugarðinn að
Ofanleiti árið 1931.

Heimildaskrá

DI Fornbréfasafn II, 1253-1350. Bls. 66. Köbenhavn.
DI Fornbréfasafn VIII 1170-1505, 1903-1907. Bls. 41. Köbenhavn.
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. *Jarðabók. Vestmannaeyjar*. Bls. 15, 23. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 22, 118. Reykjavík.
Ágúst Ó. Georgsson, 1990. *Fornleifaskrá.* Skrá um forleifar. Bls. 15. Reykjavík.

Kirkjugarður - 182402-78
Sérheiti: Landakirkjugarður
Tegund: Kirkjugarður 465
Staðhættir og lýsing

Landakirkja sú er reist var 1573, er kirkjur á Kirkjubæ og „fyrir ofan leiti“ voru lagðar niður og sóknir þeirra sameinaðar í Ofanleitissókn telja menn að hafi staðið í gamla Landakirkjugarði, sem er suðvesturhluti núverandi kirkjugarðs. Sunnan við núverandi Landakirkju er grasflöt sem ber nafnið kirkjuflöt (sjá nr. 64). Í garðinum hafa fundist nokkrir steinar sem sennilega eru úr undirstöðum eldri kirkjubygginga. Kirkja sú er nú stendur er byggð 1781 og er hlaðin úr grjóti.

Aðrar upplýsingar

Landakirkja stóð þar til Tyrkir brenndu hana 1627. Hún var ekki endurreist fyrr en 1631 og var þá færð á þann stað sem nú er kirkjugarðurinn og stóð þar til 1722 er sú kirkja sem enn stendur var byggð eins og fyrr segir árið 1781. Í kirkjugarðinum eru mörg gömul leiði m.a. legsteinn séra Ólafs Egilssonar sem fluttur var nauðugur til

Algier 1627. Kirkjan var byggð í tíð Zachariasar Gottfridssonar umboðsmanns, sem var jarðaður fyrir altari kirkjunnar árið 1633. Í tíð Esaie Munk umboðsmanns árið 1722 var Landakirkja öll byggð upp af nýjum viðum. Það var þriðja kirkjan sem byggð var á sama stað, segir séra Ólafur Egilsson í Reisubók sinni (ÞJ,1938. Bls. 118).

Heimildaskrá

Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. *Vestmannaeyjar. Árbók FÍ*. Bls. 129. Reykjavík.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 22-23, 57, 118. Reykjavík.

Kvíar - 182402-79
Sérheiti: Kvíalág
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Þar lá girðing frá hringvegi um Helgafell og til brúna. Þarna voru sléttar flatir.

Aðrar upplýsingar

Þarna var fært frá á síðari hluta 18. aldar og fram á 19. öldina. Notaðar voru færikvíar, að því er Lára Guðjónsdóttir sem alin var upp á Kirkjubæ hafði heyrt. Aðrar heimildir geta ekki um fráfærur í Heimaey, fyrir utan tvö stekkjaörnefni.

Heimildaskrá

Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. *Vestmannaeyjar. Byggð* .... Bls. 58. Reykjavík.

Laug - 182402-80
Sérheiti: Þvottapollur
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Var á Skansinum.

Aðrar upplýsingar

Þvottapollur meinast vera þar sem nú kallast Lækur, segir Þorkell Jóhannesson.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. bls.83. Reykjavík

Legstaður - 182402-81
Sérheiti: Borguleiði
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Hóll neðst og vestast í Vilborgarstaðatúni, við Mið-Hlaðbæ (Vatnsdal).

Aðrar upplýsingar

Staðurinn fór undir hraun árið 1973.

Munnmæli

Sagt er að þarna hafi verið grafin Vilborg dóttir Herjólfs landnámsmanns, sú er fyrst bjó á Vilborgarstöðum.

Heimildaskrá

Guðjón Ármann Guðjónsson, 1973. *Vestmannaeyjar. Byggð* .... Bls. 113. Reykjavík.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 32. Reykjavík.

Legstaður - 182402-82
Tegund: Dys 465
Staðhættir og lýsing

Ofan við Erlendarkrær í Stórhöfða.

Munnmæli

Sögn er að þar séu dysjaðir nokkrir menn úr enskri skútu um 1820. Voru menn allir dauðir í skipinu er sjómenn úr Eyjum fundu það á reki vestur frá Eyjum.

Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 40. Reykjavík.

Legstaður - 182402-83
Sérheiti: Langa
Tegund: Kirkjugarður 465
Staðhættir og lýsing
Langa eða Litla-Langa er vestan undir Kleifnabergi. Þarna er mikill uppblástur og mannabein hafa fundist þar í nokkurri fjarlægð frá berginu og mætti af því ráða, segir Gísli Lárusson 1914, „að grasi vaxin brekka hafi legið fyrir öllu Kleifnabergi í fornöld og legstaðurinn hafi verið á sljettlendinu við brekkuna. Þegar sjór eyddi brekkunni við Kleifnaberg er skiljanlegt að myndast hafi nöfnin Stór- og Litla-Langa.“ (G.Lár.,1914. Örnefni nr 28.)
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Legstaður - 182402-84
Sérheiti: Dysjar
Tegund: Dys 465
Staðhættir og lýsing
Suður og framundan Herjólfsdal eru tveir jarðhólar með nokkru millibili, æði stórir ummáls, segir Brynjólfur Jónsson 1918.
Aðrar upplýsingar
Það var sögn manna að dysjar þessar væru frá þeim tíma er „slagur“ varð milli enskra sjófarenda og Síðumanna 1544, eins og greinir frá í Biskupsannálum Jóns Egilssonar og hafi Englendingar þeir 14 sem féllu átt að vera dysjaðir í stærri hólnum en Íslendingarnir, þeir Jón smjörnefur og félagar í hinum smærri. Grafið var í dysjarnar á fyrri hluta 19. aldar og engin fundust mannabein þarna.
Heimildaskrá
Brynjólfur Jónsson, 1918. *Lýsing Vestmannaeyja sóknar*. Bls. 59. Kaupmannahöfn.

Mótekja - 182402-85
Sérheiti: Móhúsaflöt
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Nálægt tómthúsinu Móhúsum.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 64. Reykjavík.

Mótekja - 182402-86
Sérheiti: Torfmýri
Tegund: Heimild 465.
Staðhættir og lýsing
Torfmýri tekur við af Fiskhellum, sunnan Herjólfsdals. Þar var töluverð mótekja fyrr á öldum og var þetta eini staðurinn á eyjunni þar sem mór hefur fundist. Mór var allur uppurinn í byrjun 18. aldar.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Mylla - 182402-87
Sérheiti: Vindkvarnarhóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Nokkur moldarhóll norður frá Vilpu, í norðaustur frá Vilborgarstöðum.
Aðrar upplýsingar
Þarna var vindmylla á síðari hluta 19. aldar, fram undir aldamót, sem malaði korn. Hóllinn var ýmist kallaður Vindkvarnarhóll eða Mylluhóll.
Staðurinn fór undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Guðjónsson, 1973. *Vestmannaeyjar. Byggð* .... Bls. 114. Reykjavík.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 81. Reykjavík.

Nýrækt- 182402-88
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
19. aldar sáðslétta í hvarfi við bæ á Kirkjubæ.
Aðrar upplýsingar
Sáðsléttan var í eigu Guðjóns Eyjólfssonar í Norðurbæ á Kirkjubæ,
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 57. Reykjavík.

Óþekkt - 182402-89
Sérheiti: Danskató
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Danskató, er framan í Heimakletti á móti suðri og vísar nafngiftin á afnot Danskra af henni. Ath. munnmæli.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 39. Reykjavík

Óþekkt - 182402-90
Sérheiti: Efra-lögmannssæti
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Ath. munnmæli tengd nafngiftinni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 40. Reykjavík

Óþekkt - 182402-91
Sérheiti: Efri -Kambshellir
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Ath. ef til eru munnmæli tengd nafngiftinni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 40. Reykjavík.

Óþekkt Heimaey 182402 - 182402-92
Sérheiti: Efri-Sýslumannskór
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Fyrir ofan Sýslumannskór. Ath. ef til eru munnmæli tengd nafngiftinni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 40. Reykjavík.

Óþekkt - 182402-93
Sérheiti: Faxabót
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Milli Faxa og Lögmannssætis. Ath. ef til eru munnmæli tengd nafngiftinni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 42. Reykjavík.

Óþekkt - 182402-94
Sérheiti: Grásteinn
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan í Stórhöfða vestan við Grásteinshamar. Stendur í grasbrekku er heitir Grásteinsfles. Ath. ef til eru munnmæli tengd nafngiftinni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 46. Reykjavík.

Óþekkt - 182402-95
Sérheiti: Hákolluhellir
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Ofan við Hákollugil, sem er niður af Hákolluhömrum í Heimakletti. Ath. ef til eru munnmæli tengd nafngiftinni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 49. Reykjavík.

Óþekkt - 182402-96
Sérheiti: Hásteinn
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Kennileiti. Stór klettur norðan undir Hánni, við veginn inn í Herjólfsdal.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 50. Reykjavík.

Óþekkt - 182402-97
Sérheiti: Hvannastóðsbæli
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Ofan við Mottukór í Dalfjalli. Þar var mikil hvannatekja á öldum áður. Hvannatekja voru talin mikil hlunnindi fyrir eyjaskeggja.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 54, Reykjavík

Óþekkt - 182402-98
Sérheiti: Helgustöðull
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Norðan við Vilborgargarða, að austanverðu var Helgustöðull. Þar niður af var Vilborgarstaðatangi. Slétt svæði við garðana. Þar hafði ekki verið mjólkað hvorki ær né kýr í manna minnum árið 1914.
Aðrar upplýsingar
Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá

Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Ræktunarland - 182402-99
Sérheiti: Nýjatún
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan við Stórahól við Draumbæ.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66 Reykjavík.

Ræktunarland - 182402-100
Sérheiti: Nýjatún
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Vestan við Bárustíg milli Vestmannabrautar og Standvegar.
Aðrar upplýsingar
Túnið var ræktað 1871-1872 í atvinnubótavinnu landssjóðs kostnað. Nú komið undir hús (1938).
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66. Reykjavík.

Rétt - 182402-101
Sérheiti: Gamlarétt
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Gamlarétt er norðan í Miðkletti, vestanmegin Selhellaurðar.
Aðrar upplýsingar
Þarna var réttað og fé gefið niður í böndum á bát.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson, 1938, *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 44. Reykjavík.

Rétt - 182402-102
Sérheiti: Gamlarétt
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Í Ystakletti þar sem heitir Réttarfles.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 44. Reykjavík.

Rétt - 182402-103
Sérheiti: Nautarétt
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Byrgi undir lágum hamrastöllum, fyrir austan Norðurflatir.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 65. Reykjavík.

Samgönguleið - 182402-104
Sérheiti: Hliðhóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Suður af Suðurgarði (Svaðskoti).
Aðrar upplýsingar
Við hólinn var hlið á Ofanbyggjaragirðingunni, þar sem vegurinn lá út í Klauf (Útsetuhlíð).
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 52. Reykjavík.

Samgönguleið - 182402-105
Sérheiti: Kleifar
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Þegar farið er upp á Heimaklett að vestan upp frá Eiðinu. Fyrst var farið upp all háan hamar.
Aðrar upplýsingar
Á þessum stað voru áður klöppuð höld í bergið, en nú er þar stigi Þar fyrir ofan er grashjalli og tekur þá við annar hamar nokkru lægri. Hetta er þar fyrir ofan, hár hamar, en heldur tæpt einstigi undir Hettu og tekur þá við allbrött grasbrekka og greiðfært úr því upp á Hákolla. Hamrabeltin tvö neðan við Hettu heita Kleifar að réttu lagi, þótt nú sé fremur með heiti þessu átt við grashagana ofan við þau. Er neðri hamarinn kallaður Neðri- og hinn Efri -Kleifar.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 57. Reykjavík.

Samgönguleið - 182402-106
Sérheiti: Maður
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Blágrýtisstandur norðaustan á Klifinu 4-5 faðma hár.
Aðrar upplýsingar
Standur þessi féll um koll í landskjálftunum 1896. Þarna er uppgangan í Klifið, eða á Klifið og er kölluð "upp„ með manni.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*, bls 62-63. Reykjavík.

Samgönguleið - 182402-107
Sérheiti: Skarð
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Skarð var inngangur að götunum gegnum túnin upp að Presthúsum, Vesturhúsum, Búastöðum, Oddstöðum og Túni. Fyrir norðan og austan Svíra.
Aðrar upplýsingar
Orðtak: „Að fara upp úr-, niður úr Skarði".
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 71. Reykjavík..

Samgönguleið - 182402-108
Tegund: Heimild 465
Sérheiti: Traðir
Staðhættir og lýsing
Traðir þessar lágu austur með Urðum.
Heimildaskrá
Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 49. Reykjavík.

Siglingamerki - 182402-109
Sérheiti: Sólboði
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Út af Urðunum sunnan við Þvottatanga var skerið Sólboði. Það var aðeins upp úr á mestu fjöru.
Aðrar upplýsingar
Fljótt braut á Sólboða er flæddi. Á þessu skeri hefur frá ómunatíð verið tekið lag er lagt var á Leið (innróðurinn) þegar brim var, með því að merkja sjói á Sólboða. Átti að taka lagið og róa inn, þegar ólagið gekk á boðann. Ef ólagi var sleppt inn fyrir boðann var álitið of seint að leggja á Leiðina
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos*. Bls. 50. Reykjavík.

Sjóbúð - 182402-110
Sérheiti: Erlindarkrær
Tegund: Tóft 465
Staðhættir og lýsing
Tóttarleifar af fiskikróm nyrst á Stórhöfða ofan við uppsátrin í Vík.
Aðrar upplýsingar
Í Víkinni norðan undir Stórhöfða var frá fornu fari uppsátur frá Ofanleitisbæjunum.
Ath. sama og nr. 129.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 41. Reykjavík.

Sjóbúð - 182402-111
Sérheiti: Sjóbúðarhóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Upp af Grjótgarðinum vestan við Tangavík.
Aðrar upplýsingar
Sjóbúðarhóll er líka nefndur Sjóbúðarklöpp
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 71. Reykjavík.

Skipasmíðar - 182402-112
Sérheiti: Skiphellar
Tegund: Náttúruminjar 465
Aðrar upplýsingar
Undir berginu voru skip smíðuð og bætt. Bergið slútir, svo að vætu gætir ekki. Hér hafa ungir piltar löngum æft sig í bjargsigi, sem kallað er að „spranga“. Eru hér nokkur örnefni sem sem notuð hafa verið við æfingar þessar. Þau eru: Efsti- Mið- og Neðsti-Bekkur, Hatturinn, Grastóin, Hnúkurinn, Ferðaauga, Blásteininn og Skoran.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 71-72. Reykjavík

Skipshöfn - 182402-113
Sérheiti: Hringsker
Tegund: Heimild 465

Staðhættir og lýsing
Austur af Hrognaskeri, sem hafnargarðurinn kemur í, er Hringsker. Landmegin við það er Stórasker. Í Hringskeri var járnbolti með gati og er brætt utan með honum með blýi. Boltinn er fyrir löngu brotinn um gatið.
Aðrar upplýsingar
Að sögn áttu ytri skipafestar að vera festar í boltann þegar legan var norður af Skansinum út af Hafnareyri.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Skírnarker - 182402-114
Sérheiti: Skírnarlón
Tegund: Laug 465
Staðhættir og lýsing
Skírnarlón er efst á Ræningjatanga.
Aðrar upplýsingar
Lónið hefur haft þetta heiti frá 1854 er fyrstu mormónarnir voru skírðir þar áður en þeir fluttu til Ameríku (Utah).
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.

Skúti - 182402-115
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Tveir smáskútar upp af Pálsnefi, þar sem áður var geymt hey.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 52. Reykjavík.

Skýli - 182402-116
Sérheiti: Fjárhúsklettar
Tegund: Heimild 465
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 42. Reykjavík.

Skýli - 182402-117
Sérheiti: Sauðaból
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Fjárból , ofan og sunnanvert við Stand á Dalfjalli.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 69. Reykjavík.

Stekkur - 182402-118
Sérheiti: Staðarstekkir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Litlu sunnar við Steinsstaðaborg. Sunnan við þá er sléttlendi niður að Klauf.
Aðrar upplýsingar
Seinni alda heimildir geta hvergi um fráfærur í Eyjum. Ekki er þó ólíklegt að fyrr á öldum hafi fé verið stekkjað og fært frá. Fleiri örnefni vísa til þess svo sem Kvíalág og Ömpustekkir.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 73. Reykjavík

Stekkur - 182402-119
Sérheiti: Ömpustekkir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Klettar fyrir norðan Kinn Í Sæfjalli. Gatan út í Stórhöfða liggur hér í gegn.
Aðrar upplýsingar
Sögn er að hér hafi verið stekkur frá Vilborgarstöðum. Hugsanlega var fært frá ám fyrir langalöngu í Heimaey, en seinni alda heimildir geta þess sérstaklega að það hafi ekki tíðkast. Þarna gætu líka náttúrlegar aðstæður hafa minnt á umhverfi stekkja á landi.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 83. Reykjavík

Stígur - 182402-120
Sérheiti: Blótstígur
Tegund: Gata 465
Staðhættir og lýsing
Á Neðri- Kleifum norðan við aðaluppgönguna.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 32. Reykjavík.

Stígur - 182402-121
Sérheiti: Gyltustígur
Tegund: Gata 465
Staðhættir og lýsing
Brött uppganga norðan í Litlaklettsnesi.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 47. Reykjavík.

Sund - 182402-122
Sérheiti: Sundskáli
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Stóð vestur undir Heimakletti.
Aðrar upplýsingar
Sundskálinn var byggður 1913, og var notaður við sundkennslu.
Heimildaskrá
Húsa- og byggingaskrá frá Vestmannaeyjabæ. 2002.

Sögn - 182402-123
Sérheiti: Klemenseyri
Tegund: Sögustaður 465
Staðhættir og lýsing
Klemenskirkja stóð enn 1269 á Hörgeyri, öðru nafni Klemenseyri, sem er norðan við höfnina þar sem talið er að fyrsta kirkjan í Eyjum hafi verið reist árið 1000. Kirkjan var helguð heilögum Klemens. Þá (1269) voru byggðar tvær aðrar kirkjur á Heimey. Í Kirkjubæ og fyrir ofan leiti, sem fékk nafnið Ofanleiti síðar. Klemenseyri er utan og austan við svokallaða Löngu. Um 1914 stóð hún aðeins upp úr sjó í háflæði. Í henni var þá smátt mógrjót og töluvert af alabasturssteinum, sem annaðhvort var æfagömul skipa-ballest eða leifar steinhlaðins byggingargrunns.
Aðrar upplýsingar
Þarna töldu menn að þeir Hjalti Skeggjason og Gissur hvíti hafi lent árið 1000 með kirkjuviðinn frá Ólafi konungi Tryggvasyni.

Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 22. Reykjavík.

Sögn - 182402-124
Sérheiti: Álfheiðarpollur
Tegund: Frásögn
Staðhættir og lýsing
Álheiðarpollur (hylur) er framan af Kleifnabergi austantil.
Aðrar upplýsingar
Munnmæli eru um að kona með þessu nafni hafið drukknað í hylnum í skrúða sínum á leið til kirkju, sem þá hlýtur að hafa verið Klemenskirkja, sem stóð á Klemenseyri (Sjá Árbók 1913. Bls. 12).
Heimildaskrá
Árbók Hins íslenzka Fornleifafélags 1913. Bls. 12. Reykjavík.
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 31. Reykjavík.

Sögn - 182402-125
Sérheiti: Dufþekja
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing
Dufþekja, er norðan í Heimakletti. Stór bergflái, vaxin hvönn og öðrum gróðri.
Aðrar upplýsingar
Árið 1914 var talið að 20 manns hafi hrapað til bana niður Dufþaksskoru, sá síðasti varð fyrir steini í jarðskjálftanum 1896. Sögn er að Dufþekja og Jökulsá á Skeiðarársandi hafi átt að kallast á um manndráp.
Heimildaskrá
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 40. Reykjavík.

Sögn - 182402-126
Sérheiti: Sængurkonusteinn
Tegund: Þjóðsaga 465
Staðhættir og lýsing
Stakur steinn með grasþúfu efst í Strembuheiði austan við Löngulág.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 78. Reykjavík

Sögn- 182402-127
Sérheiti: Útburðarhóll
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Grashóll austan við Vestri-Oddstaði.
Aðrar upplýsingar
Staðurinn fór undir hraun árið 1973.
Munnmæli
Sögn er að þar væri grafinn útburður. Guðjón Jónsson á Oddstöðum telur nafnið dregið af því að aska hafi verið borin þangað frá Presthúsum, meðan þau stóðu á Kirkjubæ, skammt austan við þennan stað.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 79. Reykjavík

Tjaldstæði? - 182402-128
Sérheiti: Krókstjald
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Norðan við Stóra-Bunka.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 59. Reykjavík.

Tóft - 182402-129
Sérheiti: Erlendarkrær
Tegund: Tóft 465
Staðhættir og lýsing
Í Víkinni norðan undir Stórhöfða, við sjóinn eru tóftarleifar sem heita Erlendarkrær, frb. Ellindarkrær. Þær eru sennilega frá tíma útræðis í Víkinni. Ath. sama og nr. 110.
Heimildaskrá
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Bls.31. Reykjavík.

Örnefni - 182402-130
Sérheiti: Kokkhúslág
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Milli Heimagötu og Kirkjuvegar.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 58. Reykjavík.

Örnefni - 182402-131
Sérheiti: Mánaskor
Tegund: Náttúruminjar 465
Aðrar upplýsingar
Líklega sama og það sem kallað er Mánaðarskora. „Vestmannaeyingar segja þessa skor nefnda eftir einum þræla Hjörleifs“ (AM 213 8vo. bls. 97). Bergið ofan við grasbrekku þessa myndar boga í laginu eins og hálfmána.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls 63. Reykjavík.

Örnefni - 182402-132
Sérheiti: Næsthóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Á leiðinni upp að Dölum, spölkorn fyrir ofan Prestastein.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66. Reykjavík.

Örnefni - 182402-133
Sérheiti: Oddnýjarhóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Sunnan Vilborgarstaðavegar, í túninu fyrir vestan Háagarð.
Aðrar upplýsingar
Oddnýjarhóll heitir nú Svanhóll, 1938. Staðurinn fór undir hraun árið 1973
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 66. Reykjavík.

Örnefni - 182402-134
Sérheiti: Prestasteinn
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Upp með Dalvegi, á leitinu þar sem vegurinn liggur næst Helgafelli.
Aðrar upplýsingar
Prestasteinn er hár, jarðfastur klettur lagaður sem varða nærri mitt á veginum milli Landakirkju og Ofanleitis. Er sagt að prestar forðum, aður en að Landakirkja var byggð, hafi þar drukkið saman, þá hvor fylgi öðrum á veg frá sínu heimili, þá hvor embættaði á annars kirkju og „communiceruðu“.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 67, 108. Reykjavík.

Örnefni - 182402-135
Sérheiti: Rosahóll
Tegund: Frásögn 465
Staðhættir og lýsing
Til landssuðurs frá Ofanleiti.
Munnmæli
Það var trú manna að bregða myndi til rosa, þegar búið var að slá hólinn.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 68. Reykjavík.

Örnefni - 182402-136
Sérheiti: Ræningjatangi
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Skagar út í sjó suður af Litla-Höfða milli Lambhillna.
Aðrar upplýsingar
Hér gengu Tyrkir á land árið 1627, af því er menn telja. Ræningjatangi hefur sitt nafn af Tyrkjum, þar þeir engelsku duggarar, eða sá íslenski maður sem með þeim var, vísaði þeim þar upp á eyna.
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson,1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 69, 108. Reykjavík.

Örnefni - 182402-137
Sérheiti: Sýrasteinn
Tegund: Þjóðsaga 465
Staðhættir og lýsing
Hjá Draumbæjarbænum.
Aðrar upplýsingar
Sýrasteinn, hefur líka verið kallaður Sýrasteinn.
Munnmæli
Það var trú manna að ekki mætti hreyfa steininn vegna þess að álfar byggi í honum
Heimildaskrá
Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. bls. 70. Reykjavík

Örnefni - 182402-138
Sérheiti: Sýslumannskór
Tegund: Örnefni 465
Staðhættir og lýsing
Framan í Hánni neðst norðan við Hástein.
Aðrar upplýsingar

Kenndur við Aagaard sýslumann í Eyjum 1872-1890. Sumir kalla þar fyrir ofan Efri-Sýslumannskór.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. bls. 77. Reykjavík.

Örnefni - 182402-139
Sérheiti: Öldyngja
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Melhóll rétt ofan við Olnboga.

Aðrar upplýsingar

Sagt er að einhverju sinni er Ofanleitisprestur varð vínþrota, hafi hann sent strák nokkurn niður í Landakirkju eftir messukút er var geymdur þar. Kom strákur ekki fram að kvöldi. Daginn eftir fannst hann dauður í Öldudyngju og messuvínskúturinn tómur við hlið hans.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 83. Reykjavík

Örnefni - 182402-140
Sérheiti: Axlarsteinn
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Mannhæðar hár steinn á austuröxl Helgafells fyrir ofan veginn.

Aðrar upplýsingar

Steininn bar við himinn og fóru strákar þangað með sauðabönd og æfðu bjargsig.

Heimildaskrá

Guðjón Ármann Eyjólfsson,1973. *Vestmannaeyjar byggð og eldgos. Bls.* 58. Reykjavík.

3.7 Fornleifaskráning fyrir Hellisey

Hellisey (Hellirsey) - 182408

Saga

Eyjan sem er öll grasi vaxin var stundum notuð til vetrarbeitar fyrir sauðfé, en ekki var það fullöruggt vegna ágangs sjávar.[41] Engar fornleifar eru skráðar í Hellisey.

Aðrar upplýsingar

Hellisey liggur um ½ mílu suður af Suðurey. Hóflaga eyja, fremur lág. Þar var mikil fýla- og súlnatekja. Í Stórhellum í Hellisey var eitt erfiðasta bjargsig í Eyjum. Súlnatekjunni var skipt í tvennt milli sókna áður en sóknir voru sameinaðar og höfðu sóknarbörn Ofanleitissóknar súlnatekju á eyjunni vestan Stórhella en íbúar Kirkjubæjarsóknar austan þeirra.

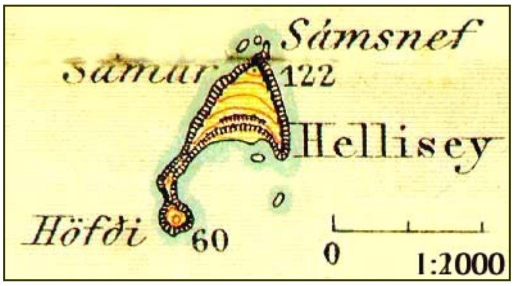

Kortið er hluti Herforingjaráðskorts, aftan við lýsingu Vestmannaeyjasóknar eftir séra Brynjólf Jónsson, frá 1918.

[41] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 22. Þorkell Jóhannesson,1938. Bls. 51.

3.8 Fornleifaskráning fyrir Suðurey

Suðurey - 182406

Saga

Suðurey liggur í suður frá Stórhöfða.

Náttúrufar og jarðabætur

Suðurey er um ¼ mílu suðvestur af Stórhöfða á Heimaey. Suðurey er lukt háum hömrum að vestan, norðan og austan en að sunnan er snarbrattur halli og má leggja að henni skipi í dauðum sjó. En ekki er hægt að taka bát á land. Þó var gert ráð fyrir 100 sauða beit þar fram til aldamóta 1900, enda eyjan öll grasi vaxin. Varla var áætlað nema fyrir 40-50 eftir það. Fyrir aldamótin 1900 fengust þar árlega um 10 þús. fuglar bæði lundar og svartfugl.[42]

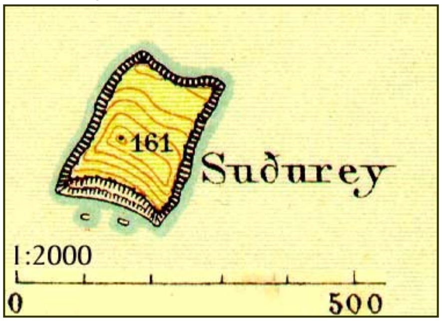

Kortið er Herforingjaráðskort birt aftast í Lýsing Vestmannaeyja sóknar eftir Brynjólf Jónsson, gefið út í Kaupmannahöfn 1918.

Fjárgata - 182406-1
Sérheiti: Sauðagata
Tegund: Gata 465
Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Bls. 69. Reykjavík.

Geymsla - 182406-2
Sérheiti: Kirkja
Tegund: Hellir 465
Staðhættir og lýsing

Kirkja er allstór skúti efst í brúnni austur brúninni, Hellu, þar sem eyjan er lægst á móti norðri. Farið er inn í Kirkju af Hellunni eftir 35-40 sm breiðum bekk, þar sem hann er breiðastur. Er það all glæfralegt að fara og bekkurinn endar örmjór um leið og maður stígur fæti inn í Kirkjuna, og verður helst að renna sér á rassinum inn í hana þannig að fætur séu á undan og standa upp um leið og stigið er inn í skútann. Er þá viðkomandi klofvega frá bekknum í kirkjuna og 32 faðmar ofaní sjó. Þarna voru frá öndverðu geymd sigbönd í vætutíð. Einnig fugl til að verja hann víu (flugum), því þarna nýtur sífelldrar golu, sem flugan helst ekki við í.

Heimildaskrá

Örnefni í Suðurey. Örnefnastofnun.

---

[42] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 21.

3.9 Fornleifaskráning fyrir Súlnasker

Súlnasker - 182413

Saga

Hér um bil mílu í suður frá Heimaey er Súlnasker. Skerið hallast töluvert á móti útsuðri, og segir sagan tildrög til þess þannig: Framan af hafði engum manni til hugar komið að reyna að fara upp í skerið, þar eð það ekki var álitið fært nema fuglinum fljúgandi. En tveir menn hugaðir gerðu loks tilraun og tókst hún þeim vel, þó glæfraför væri. Sá er fyrr komst upp á skerið sagði: „Hér er ég kominn fyrir guðs náð", en hinn síðari sagði svarði "Hér er ég kominn hvort sem guð vill eður ekki.“ Skerið snaraði sér við þessi orð á hliðina og hristiguðleysingjann af sér í hyldýpið og týndist hann þar, en maður stórvaxinn kom fram og greip í hinn manninn studdi hann svo hann skyldi ekki hrapa líka. Stórvaxni maðurinn var „Skerpresturinn“. Allt frá þeim degi hefur skerið hallast. Skerpresturinn hjálpaði síðan manninum niður og til þess að leggja veg uppá skerið, sem var lengi notaður.[43] Nú er hann löngu aflagður og nýr vegur lagður.

Náttúrufar og jarðabætur

Súlnasker er rétt fyrir suðaustan Geldung. Það er álíka hátt og Geldungur og nær ferhyrnt að lögun. Í skerinu er mesta súluvarpið, en einnig eru þar fýll, lundi og svartfugl.

Súlnasker 182413 - 182413
Steinþró 1
Tegund: Náttúruminjar 465
Staðhættir og lýsing

Steinþróin er upp á skerinu.

Munnmæli

Sá siður helst en í dag að leggja fáeina skildinga í steinþró eina sem er upp á skerinu. Á það að vera gjöf til Skerprestsins og alltaf eru peningarnir hirtir.

Heimildaskrá

Gils Guðmundsson 1953. „Skerið góða og skerpresturinn“. Samtíðin 20. árg. 4.h. nr. 192. bls. 13-14.

Súlnasker 182413 - 182413
Varða 2
Sérheiti: Skerprestur
Tegund: Varða 465
Staðhættir og lýsing

Varða á austurbrún Súlaskers

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 71. Reykjavík.

Súlnasker 182413 - 182413
Vegur 3
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Vegur upp á skerið sem liggur í ....

Munnmæli

Sagt er að Skerpresturinn hafi lagt veginn upp á skerið.

Heimildaskrá

Gils Guðmundsson 1953. „Skerið góða og skerpresturinn“. Samtíðin 20. árg. 4.h. nr. 192. bls.14.

---

[43] Gils Guðmundsson 1953. Bls. 13-14.

Súlnasker 182413 - 182413
Vegur
Tegund: Vegur 465
Staðhættir og lýsing
Leið/vegur upp á Súlnasker.
Heimildaskrá
Gils Guðmundsson 1953. „Skerið góða og skerpresturinn“. Samtíðin 20. árg. 4.h. nr. 192. bls.14.

3.10 Fornleifaskráning fyrir býli á Heimaey

Hér er getið býla sem heimildir eru um á 18. og 19. öld. Bæjarnúmer kemur fyrst, saga og aðrar upplýsingar. Þar næst koma minjar sem tengjast býlinu beint, bæjarhóll o.s.frv. Með fylgja þær upplýsingar sem til náðust. Heimilda er getið við hverja skrásetningu.

3.10 1) **Brekkuhús**

160199-17

Saga

Brekkuhús var ein af Ofanleitisjörðunum.[44]

Bæjarhóll 160199-17-1
Sérheiti: Brekkuhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Brekkuhús lítið eitt í útsuður frá Draumbæ. Hjáleiga frá Ofanleiti, einbýli sem bar 2 kýrfóður og skildi leigjandi greiða leigu í fiski og lýsi, sem og að sjá um viðhald húsa. Á móti kom 12 og hálfs sauða beit í Bjarnarey og fyrir einn sauð í Hana. Fiskigarð fékk ábúandi hjá Ofanleitisbændum en engan hjall og notaðist ábúandi við eigin hjall árið 1704, sem hann hafði byggt með leyfi umboðsmanns. Fyrr höfðu ábúendur í Brekkuhúsum haft hjall nálægt „kastalanum“.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 14. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmannaeyja sóknar. bls. 33. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. bls. 25. Reykjavík.

[44] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 14. Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 25.

3.10 2) **Búastaðir**

182157-8

Saga

Árið 1704 voru tveir bæir á Búastöðum. Þar reiknuðust 4 kýrfóður, landsskuldin var greidd í fiski og lýsi og ábúendur héldu við húsum. Jörðin hafði 30 sauða beit í Elliðaey (Ellerey) og einn fiskhjall. Fiskigarður Búastaða var við Oddastaðagarða. Búastöðum fylgdi eitt húsmannsbýli 1704, nýlega farið í eyði þá.[45]

Aðrar upplýsingar

Sennilega eru Búastaðir sami bær og Bílastaði sem tilheyrði Nikulásarkirkju í Kirkjubær er hún var byggð 1269. Seinni virðist nafnið hafa breyst í Bófastaði og síðast í Búastaði. Býlið fór undir hraun 1973.

Aðsetur 182157-8-1
Sérheiti: Bershús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Bershús er hóll í landi Búastaða, í landnorður af Helgafelli. Sennilega gamalt húsmannsbýli. Bershúsklakkur ber nafn af því.

Aðrar upplýsingar

Staðurinn hvarf undir hraun 1973.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. bls. 16. Reykjavík.

Bæjarhóll 182157-8-2
Sérheiti: Búastaðir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Búastaðir er spölkorn í vestur frá Oddastöðum.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 10. Kaupmannahöfn. Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmannaeyja sóknar. bls. 32. Kaupmannahöfn.

---

[45] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 10, 23.

3.10 3) **Dalir**

182162-13

Saga

Dalir voru tveir samfastir bæir í Heimaey árið 1704. Þeir áttu 2 kýrfóður, greiddu landsskuld með lýsi, fiski og viðhaldi húsa, og fengu í staðinn 50 sauða beit í Álfsey, sem var helmingurinn af beitarleyfi á eyjunni, einn hjall á Skipasandi og fiskigarða í fernu lagi austan undir Brimhólum og við Vilborgarstaðafiskigarðana.[46]

Aðrar upplýsingar

Í manntali frá 1892 er greint frá tveimur bæjum. að Dölum.

182162-13-1 Bæjarhóll
Sérheiti: Dalir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Dalir voru vestan undir Helgafellinu, stutt frá Stóragerði og í sérstakri girðingu eins og Stóragerði.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 12-13. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmannaeyja sóknar. bls. 32. Kaupmannahöfn.

---

[46] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 12-13. Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja. 1.5.2002

3.10 4) **Draumbær**

160 200

Saga

Draumbær var einbýli, spölkorn í útsuður frá Gvendarhúsi.[47]

[47] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 33.

3.10 5) **Gjábakki**

182152-3

Saga

Á Gjábakka voru tveir bæir 1704 og talin 4 kýrfóður. Landsskuld greidd í fiski. Ábúendur voru viðhaldsskildir. Jörðinni fylgdi 30 sauða beit í Elliðaey (Ellerey). Tveir voru hjallarnir, annar heima við bæ, hinn á Skipasandi og fiskigarður hjá Miðhúsagörðum. Eitt húsmannsbýli fylgdi Gjábakka, sem var í eyði 1704.[48]

Bústaður 182152-3-1
Sérheiti: Gjábakki
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Gjábakki var tvíbýlisjörð og lá með sjó fram, rétt fyrir sunnan Miðhús.

Aðrar upplýsingar

Þorkell Jóhannesson taldi Gjábakka vera með elstu bæjum í Eyjum og þar var löngum tvíbýli. Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 4. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmannaeyja sóknar. Bls. 31. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 18-19. Reykjavík.

[48] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 4, 23.

3.10 6) **Gvendarhús**

182165-16

Saga

Einbýli, rétt fyrir sunnan Svaðkot.

Aðrar upplýsingar

Um Gvendarhús er grein í Bliki 1956 (Gvöndarhús).[49]

Smiðja 182165-16-1
Sérheiti: Smiðjuhóll
Tegund: Heimild 465
Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 73. Reykjavík.

[49] Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 33. Kaupmannahöfn. Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja. 1.5.2002

3.10 7) **Kirkjubær**

182154-5

Saga

Árið 1704 var Kirkjubær 16 kýrfóðra prestsetur með 6 sundurskildum bústöðum með samtals 33 manns. Landsskuld var engin hjá presti en aðrir ábúendur greiddu í fiski. Geldingasker og Brandurinn tilheyrðu Kirkjubæ. Þar var mikil súlnaveiði og 13 sauða beit. Einnig var 25 sauða beit var í Suðurey á móti Vilborgarstöðum, en þar mátti fóðra 50 sauði alls. Kirkjubær mátti einnig nota 4 sauða beit í Hrauney. Hjallar frá Kirkjubæ voru 2 á Skipasandi og fiskigarðar Kirkjubæjarbænda voru hjá Vilborgarstaðagörðunum. Eitt eyðihúsmannsbýli tilheyrði Kirkjubæ 1704. Um aldamótin 1900 voru Kirkjubæjarbýlin: Norðurbær, Miðhlaðbær, Vestasti og Austasti hlaðbær, Tún, Bænhús, Syðstibær og Móhús.[50]

Bæjarhóll 182154-5-1
Sérheiti: Kirkjubær
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Kirkjubæ tilheyrðu þessi húsmannsbýli: Norður-, Mið-, Vestasti- og Austasti Hlaðbær, Tún, Bænhús, Syðstibær, Móhús, Staðarbær, Vestri-Staðarbær og Sveinsbær. Allir á bæjarhólnum og við túnið.

Aðrar upplýsingar

Kirkjubæjar er getið í ritum á 13. öld. Þá eignaðist Mikjálsklaustur[51] í Björgvin hluta af Kirkjubæ, ekki virðast umráð klaustursins hafa varað lengi en það nýtti ítök sín í Vestmannaeyjum fram um siðbreytingu, sem þá gekk til konungs. Hvarf undi hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 6-7. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 15, 20-21. Reykjavík.

Bænhús 182154-5-2
Sérheiti: Bænhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Kirkja var í Kirkjubæ árið 1269, helguð heilögum Nikulási verndara sjófarenda og ferðalanga. Hún var lögð niður árið 1573 er kirkja var byggð í Löndum. Bænhús hét í Kirkjubæ þar sem fyrsta kirkjan stóð. Ekki er víst hvenær hún var reist. Prestaköllin í Heimaey voru sameinuð 1837. Þar stóð lengi tómthús sem hélt nafninu.

Aðrar upplýsingar

Bænahúsið á Kirkjubæ stóð framundir aldamót 1900, en þá orðið mjög hrörlegt. Veggir og austurgafl voru hlaðnir úr grjóti og torfi. Vesturgaflinn sem snéri fram á hlaðið á Kirkjubæ var úr timbri með áfelldum borðum og var þar lítill gluggi. Þegar bænahúsið var rifið byggði Magnús Eyjólfsson bóni í Efra-Staðarbæ smiðju þar sem bænahúsið stóð. Austurhluti bænahússins fór undir kálgarð sem gerður var fyrir austan smiðjuna. Þar fannst legsteinn Jóns Þorsteinssonar vorið 1924. Í Vilkinsmáldaga sem gerður er haustið 1269 kemur fram að kirkja á Kirkjubæ á land á Bílustöðum (Búastöðum). Þar er tíundum skipt jafnt milli Nikulásarkirkju í Kirkjubæ og Péturskirkju fyrir ofan leiti. Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.

---

[50] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 6-7, 23. Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 32.
[51] Klaustur helgað Mikael erkiengli.

Heimildaskrá

DI II Íslenskt fornbréfasafn 1253-1350, 1893. Bls. 66 Köbenhavn.
Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. Vestmannaeyjar byggð og eldgos. Bls. 123-124. Reykjavík.
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 15, 17, 21-22. Reykjavík.

Aðsetur 182154-5-3
Sérheiti: Garðar
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing
Garðar var húsmannsbýli í túnjaðrinu á Kirkjubæ á 19. öld.
Aðrar upplýsingar
Hvarf undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 15. Reykjavík.

3.10 8) **Kornhóll**

182150-1

Saga

Kornhóll var einbýlisjörð með 2 kýrfóður, hét áður Höfn að talið er. Þar bjó árið 1704 umboðsmaður konungs yfir Vestmannaeyjum. Landskuld var þá engin. Var umboðsmaður með fé í Ystakletti og Bjarnarey (með leyfi). Lengi eftir það bjó þar verslunareigandi Garðsins og var þá oft einnig kalla Garðurinn, þótt það nafn ætti fremur við verslunarstaðinn.[52]

Náttúrufar og jarðabætur

Kornhóll liggur sunnan við hafnarmynnið, í útsuður frá Heimakletti.

Bæjarhóll 182150-1-1
Sérheiti: Kornhóll
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Kornhóll var eitt af býlunum í Heimaey. Árni Magnússon og Páll Vídalín telja að Kornhóll hafi áður verið býlið Höfn, sem stóð í túninu austan við Skansinn. Hafnarbærinn eyðilagðist er Skansinn var byggður. Um 1864 var Kornhóll kallaður Garðafjós eða Garðurinn.

Aðrar upplýsingar

Kornhóll var bændabýli þar til eftir Tyrkjaránið, að umboðsmaður konungs bjó þar og kaupmenn. Ystiklettur fylgdi Kornhóli og sagður tekinn af einhverjum umboðsmanni konungs frá Kirkjubæ, er séra Ormur var prestur þar. Kirkjubær fékk þá í staðinn súlnaveiði í Brandi og á Geldingaskeri. Í Ystakletti var 50 sauða beit. Einnig átti Kornhóll leyfi fyrir 15 sauða beit á Elliðaey (Ellerey), en þar máttu vera 200 sauðir samtals frá eyjabændum. Hvarf undir Hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 3. Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 18, 21-22. Reykjavík.

---

[52] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 3. Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. 31, 34.

3.10 9) **Miðhús**

182151-2

Saga

Miðhús var 2 kýrfóðra tómthús í Heimaey 1704. Ábúendur áttu að halda við húsum og máttu hafa beit fyrir 15 sauði í Elliðaey (Ellerey). Miðhúsum fylgdi fiskhjallur á Skipasandi og fiskgarðar við Skildinganesfjöru. Landsskuldin var greidd með fisk og lýsi. Miðhúsum fylgdi eitt húsmannsbýli sem var í eyði 1704.[53]

Aðrar upplýsingar

Staðurinn hvarf undir hraun árið 1973.

Bæjarhóll 182151-2-1
Sérheiti: Miðhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Miðhús, sem var einbýlisjörð liggur að sjó fram, spölkorn fyrir sunnan Kornhól.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 4. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmannaeyja sóknar. Bls. 31. Kaupmannahöfn.

[53] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 4, 23.

3.10 10) **Norðurgarður**

182166-19

Saga

Á Norðurgarði voru tveir sambyggðir bæir, sem fengu 4 kýrfóður samtals hjá landeiganda (Danakonungi) Ábúendur áttu að viðhalda húsum eins og aðrir leiguliðar og greiða landsskuldina í lýsi og fiski. Norðurgarður átti 26 sauða beit í Elliðaey (Ellerey, sem tók samtals 200 sauði). Jarðahjallarnir voru tveir annar á Skipasandi og hinn á Brimhólum.

Bæjarhóll 182166-19-1
Sérheiti: Norðurgarður
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Norðurgarður var í vestur frá Dölum, með nokkru millibili.

Aðrar upplýsingar

Nafnið Norðurgarður eystri og Norðurgarður vestri, er enn til í Vestmannaeyjum.

Heimildaskrá

Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 33. Kaupmannahöfn.

3.10 11) **Nýibær**

182159-10

Saga

Árið 1704 voru 2 kýrfóður reiknuð í Nýjabæ, en 60 árum áður hafði túnið sem fylgdi verið stækkað sem svaraði einu kýrfóðri. Ábúandi átti að greiða landsskuldina með fiski og lýsi og viðhalda húsum. Jörðinni fylgdi 15 sauða beitarleyfi í Álfsey, hjallur í Sandinum og fiskigarður fyrir innan Skildinganesfjöru.[54]

Bæjarhóll 182159-10-1
Sérheiti: Nýibær
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Nýibær var rétt austan við Ólafshús, en norðan undir Helgafelli.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 12. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

[54] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 12.

3.10 12) **Oddstaðir (Oddastaðir)**

182156-7

Saga

Oddsstaðir voru tveir samfastir bæir árið 1704. Þar reiknuðust 4 kýrfóður og var landsskuldin greidd með lýsi og fiski, og ábúendur áttu að halda bæjum við eins og aðrir leiguliðar konungs á Heimaey. Oddastöðum tilheyrðu 2 hjallar á Skipasandi og fiskigarðar hjá Prestshúsagörðum. Húsmannsbýli eitt í eyði tilheyrði Oddastöðum árið 1704.[55]

Bæjarhóll 182156-7-1
Sérheiti: Oddsstaðir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Oddastaðir voru spölkorn í vestur frá Presthúsum.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 9-10. Kaupmannahöfn.

Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

---

[55] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 9-10, 23.

3.10 13) **Ofanleiti**

160207-18

Saga

Í Oddamáldaga frá 1270 (DI II. Bls. 66) er talað um Péturskirkju fyrir ofan leiti, eins og byggðin var kölluð framan af. Um 1600 eru nöfnin runnin saman og alltaf talað um Ofanleiti. Prestsetur var á Ofanleiti frá fornu fari og bændabyggð. Í Ofanleiti voru 3 aðskildir bæir árið 1704. Jörðin bar 16 kýrfóður ásamt Gvendarhúsum og Brekkuhúsum, sem töldust hjáleigu frá Ofanleiti þótt þær stæðu ekki í túninu. Bjarnarey, Hani og Hæna fylgdu Ofanleiti og hafði presturinn helming þeirra til beita, fjórðung fengu ábúendur í Gvendarhúsum og Brekkuhúsum. Ofanleitisbændur höfðu 3 fiskhjalla á Skipasandi og einn við Brekkuhús. Fiskigarðar voru á Ofanleiti í tvennu lagi, annar efst við hraunið en hinn nokkru neðar. Heiðarhús hét húsmannsbýli sem tilheyrði Ofanleiti og var farið í eyði 1704.[56]

Aðrar upplýsingar

Ofanleiti var prestsetur og greiddi prestur enga landsskuld, aðrir ábúendur greiddu skuld sína í fiski og lýsi og héldu við bæjum sínum, sem og gerði prestur.

Bæjarhóll 160207 18-1
Sérheiti: Ofanleiti
Tegund: Bæjarhóll 465
Staðhættir og lýsing

Nokkur tómthús tilheyrðu Ofanleiti og talað um Ofanleitishverfi. Þar voru Brekkuhús, Gvendarhús, Svaðkot (Suðurgarður) og Draumbær.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 15. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 33.Kaupmannahöfn.
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 25, 28. Reykjavík.

Aðsetur - 160207-18-2
Sérheiti: Svaðkot
Tegund: Bæjarstæði 465
Staðhættir og lýsing

Svaðkot var einbýli í útsuður frá Ofanleiti, áfast við.

Aðrar upplýsingar

Ofanleiti var prestsetur og greiddi prestur enga landsskuld, aðrir ábúendur greiddu skuld sína í fiski og lýsi og héldu við bæjum sínum, sem og gerði prestur.

Heimildaskrá

Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 33. Kaupmannahöfn.

Smiðja 160207-18-3
Sérheiti: Svaðkotssmiðja
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Sunnan við Svaðkot, við Ofanleiti.

Aðrar upplýsingar

Ofanleiti var prestsetur og greiddi prestur enga landsskuld, en hann varð að halda bæjum sínum við. Ekki er getið um margar aðrar smiðjur í Heimaey.

Heimildaskrá

Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. bls. 73. Reykjavík

---

[56] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 15, 23.

Túnrækt 160207 18-4
Sérheiti: Lönd
Tegund: Garðlag 465, sáðslétta 465
Staðhættir og lýsing
Í Jarðabók talar Árni Magnússon og Páll Vídalín um Nyrðri-Lönd og Syðri-Lönd og stóð Landakirkja í Syðri-Löndum frá 1573-1627 þar sem talað var síðar um Fornu-Lönd. Þarna var mikill hlaðinn túngarður umhverfis 11 dagsláttu tún, en mannvirkið og nafnið lönd telja menn benda til kornyrkju og að þarna hafi veri ræktað korn fram um 1400. Þarna hefur engin önnur byggð verið en húsmannskofar (tómthús). Árið 1587 voru þau 5, 11 hús 1621 og 9 árið 1704.
Aðrar upplýsingar
Lönd hurfu undir hraun árið 1973.
Heimildaskrá
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 15, 23. Kaupmannahöfn. Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Bls. 23. Reykjavík.

3.10 14) **Ólafshús**

182160-11

Saga

Ólafshúsi fylgdi hjallur á Skipasandi og fiskigarður fyrir innan Skildingafjöru.[57]

Aðrar upplýsingar

Í Ólafshúsi voru 2 kýrfóður reiknuð árið 1704. Húsum átti ábúandi að halda við og borga leigu með lýsi og fiski. Þetta var tómthús með 15 sauða beitarleyfi í Álfsey.

Bæjarhóll 182160-11-1
Sérheiti: Ólafshús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Ólafshús var lítið eitt vestan við Búastaði.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 11. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

[57] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 11.

3.10 15) **Prestshús**

182155-6

Saga

Í Prestshúsum á heimaey voru tveir samfastir bæir árið 1704. Þar reiknuðust 4 kýrfóður. Tún Prestshúsa lá að Kirkjubæjartúni og var áfast við Vesturhúsatún. Af því fengust 3 kýrfóður en hið 4. máttu Presthúsamenn heyja á Elliðaey (Ellerey). Staðnum fylgdu tveir hjallar á Skipasandi, en fiskigarðar voru þar heima.[58]

Aðrar upplýsingar

Prestshús var eina jörðin í Eyjum sem átti töðuítak í úteyjum. Þeir heyjuðu á Suðurflötum og þar er Suðurflatarheyból, skúti þar sem þeir geymdu heyið. Þeir heyjuðu einnig á Norðurflötum þar í eyjunni. Einnig átti þeir beit á sama stað fyrir 26 sauði. Landsskuldin var greidd með lýsi og fiski.

Bæjarhóll 182155-6-1
Sérheiti: Presthús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Presthús var tvíbýlisjörð og lá vestur undan Kirkjubæ, var svo að segja áfast.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 7. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

[58] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 7. Pétur Guðjónsson, 1980. Bls. 12.

3.10 16) **Stakkagerði**

182167-20

Saga

Tveir hjallar fylgdu jörðinni, annar á Skipasanni og hinn heima. Fiskisgarðar voru við Nýjabæjargarðana. Eitt húsmannsbýli var í Stakkagerði 1704.[59]

Aðrar upplýsingar

Fjögur kýrfóður fylgdu Stakkagerði 1704 og leigjandi greiddi landsskuldina í lýsi og fiski og hélt við húsum. Stakkagerði hafði 20 sauða beit í Álfsey. Tekið er fram í Jarðabók 1704 að íbúar Stakkagerði áttu lengstan veg að fara í vatnsból, sem var langt frá bænum og örðugri vegur en fyrir flesta Vestmannaeyinga.

Bæjarhóll 182167-20-1
Sérheiti: Stakkagerði
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Stakkagerði var í sérstakri girðingu, spöl fyrir sunnan og ofan höfnina.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 17. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 33. Kaupmannahöfn.

---

[59] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 17, 23.

3.10 17) **Steinsstaðir**

182164-15

Saga

Hjallur á Skipasandi og fiskigarður við Vilborgarstaðagarða fylgdu Steinsstöðum.[60]

Aðrar upplýsingar

Steinsstaðir á Heimaey reiknaðist 2 kýrfóður 1704, landsskuldin var greidd í fiski og lýsi og ábúandi var skyldugur til að viðhalda húsum. Í staðinn fékk hann beit fyrir 13 sauði í Elliðaey (Ellerey).

Bæjarhóll - 182164-15-1
Sérheiti: Steinsstaðir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Steinsstaðir voru svo að segja áfastir Draumbæ, lítið austar.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 13. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 33. Kaupmannahöfn.

---

[60] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 13.

3.10 18) **Stóragerði**

182161-12

Saga

Gerðinu fylgdu hjallur á Skipasandi, fiskigarður fyrir vestan Landakirkju og 15 sauða beit í Elliðaey (Ellerey). Húsmannsbýlið Litlagerði stóð við hlið Stóragerðisbæjarins og tilheyrði jörðinni. Eyðilagt árið 1696.[61]

Aðrar upplýsingar

Í Stóragerði eða Gerði var reiknað með 2 kýrfóðrum 1704, landsskuldin var greidd eins og annars staðar í eyjunni í fiski og lýsi og viðhaldi á húsum.

Bæjarhóll 182161-12-1
Sérheiti: Stóragerði
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Stóragerði var nokkuð vestar en Nýibær, niður undan Helgafelli og var bærinn í sérstakri girðingu.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 12. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

[61] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 12, 23.

3.10 19) **Vesturhús**

182158-9

Saga

Í Vesturhúsum voru tveir bæir samfastir árið 1704 og tilheyrðu 4 kýrfóður. Tvö fyrir hvern ábúanda. Engir hjallar fylgdu þessum kotum en ábúendur áttu sinn hjallinn hvor. Máttu menn eiga hjalla sem þeir byggðu fyrir eigin efni og með leyfi landeigenda.[62]

Aðrar upplýsingar

Landsskuldin greiddist með fiski og lýsi og viðhaldi húsa. Engin sauðabeit fylgdi jörðinni en vetrarbeit á heimaeynni og var búfénaður íbúa upp á náð og miskunn annarra íbúa eyjarinnar og umboðsmanns kominn.

Bæjarhóll 182158-9-1
Sérheiti: Vesturhús
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Vesturhús var lítið eitt norðar en Nýibær.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 10-11. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

---

[62] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 10-11.

3.10 20) **Vilborgarstaðir**

182153-4

Saga

Árið 1704 voru 8 aðskildir bæir á Vilborgarstöðum og sá 9. sem tilheyrði staðnum var Háfagarður. Þar voru reiknuð 16 kýrfóður. Jörðinni fylgdu 9 hjallar á Skipasandi og fiskigarðar undir Há. Eitt húsmannsbýli, í eyði fallið 1704, tilheyrði Vilborgarstöðum. Vilborgarstaðabæirnir voru: Norðurbær, Vestasti-, Nyrsti-, Austasti-, Syðsti- og Miðhlaðbær, Háigarður, Miðbær og Asutastibær. Nöfnin voru lítið notuð því alltaf var talað um Vilborgarstaðabæina.[63]

Aðrar upplýsingar

Heimaklettur og Miðklettur fylgdu Vilborgarstöðum. Þeir áttu að þola 40 sauða beit. Auk þess höfðu íbúar beitarleyfi fyrir 25 sauði í Suðurey. Á Vilborgarstöðum var þingstaður fram um miðja 16. öld. Þá var þingstaðurinn fluttur að svokölluðum Hvítingum.

Bæjarhóll 182153-4-1
Sérheiti: Vilborgarstaðir
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Bæjarþorpið Vilborgarstaðir liggur í landsuður frá Gjábakka, nokkuð fjær sjó en bæir þar. Vilborgarstaðir eru í landnorður frá Helgafelli.

Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 5-6. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 32. Kaupmannahöfn.

Bæjarhóll 182153-4-2
Sérheiti: Háfagerði
Tegund: Heimild 465
Aðrar upplýsingar

Hvarf undir hraun árið 1973,

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Vestmannaeyjar. Bls. 5-6. Kaupmannahöfn.

---

63 Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 5-6. 23. Brynjólfur Jónsson, 1918. Bls. Þorkell Jóhannesson, 1938. Bls. 29.

3.10 21) **Þorlaugargerði**

182163-14

Saga

Jarðnæðinu fylgdi hjallur í Skipasandi og fiskigarðar hjá Brimhólum.

Aðrar upplýsingar

Árið 1704 voru tveir bæir í Þorlaugargerði á heimaey. Þar reiknuðust 4 kýrfóður og landsskuldin var greidd í lýsi, fiski og viðhaldi húsa. Jörðinni fylgdi öll beit í Hellirsey sem reiknaðist vera fyrir 14 sauði sem var orðin hálfónýt er þarna var komið sögu.[64]

Bæjarhóll 182163-14-1
Sérheiti: Þorlaugargerði
Tegund: Heimild 465
Staðhættir og lýsing

Þorlaugargerði var spölkorn í suður frá Ofanleiti, innan girðingar.

Heimildaskrá

Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Bls. 13. Kaupmannahöfn.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmanneyja sóknar. Bls. 33. Kaupmannahöfn.

---

[64] Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Bls. 13.

Örnefni og sérheiti í Vestmanneyjum.
Tilvísun er til númera fyrir hverja eyju.

Örnefni og sérheiti í Álfsey:

Háufláir 2
Nóngil 1

Örnefni og sérheiti í Bjarnarey:

Heyból 1

Örnefni og sérheiti í Elliðaey:

Heyból 5
Heysteinn 7
Landsuðursnefssetur 3
Langahryggssetur 2
Nautarétt 9
Nýjarétt 10
Sauðagata1
Skápar 4
Skarð 8
Suðurflatarheyból 6

Örnefni og sérheiti í Hana:

Lambarétt 1

Örnefni og sérheiti í Heimaey:

Akurinn 74
Almenningur 56
Ámundabær 25
Andrésarbrunnar 6
Árnasteinn 40
Bænhús 4
Björnshús 22
Ból 48
Ból 58
Bólbekkur 59
Bótólfsból 50
Brattahús (Bratthús) 19
Brattahús 18
Brunnur 7,8
Byrgi 30
Dys 34
Elínarhús 12
Fagrihóll 15
Fiskhellar 41
Fiskhellar 43
Fiskhellar, 29
Gamlaból 46
Garðhús 10
Gerði 26
Grasatangi 57

Gunnarsurðarból 49
Gvendarhús 3
Hádegishóll 35
Hákarlabyrgi 27
Halldórsskora 5
Haugaborg 47
Haughellir 73
Hóll 23
Hólshús 11
Holuklettur 2
Hundraðsmannahellir 65
Húsið 21
Hvílurof 1
Illugahellir 66
Ingimundarhús 24
Julinshaab 75
Kambshellir 67
Kethellir 68
Kirkjuflöt 64
Kokkhús 14
Litlahöfðahellir 69
Mykjutagstó 39
Náttmálaskarð 36
Niðurgirðing 62
Nónhóll 37
Nónhóll 38
Nýjabæjargarðar 61
Ofanbyggjaragirðing 63
Rass 20
Rauðhellir 70
Rönkukró 45
Runkahús 13
Sandhóll 16
Sauðaból 51
Sauðagata 53
Skrúðbyrgi 31
Sporðhilla 42
Steinbryggja 9
Steinsstaðaborg 52
Teistuhellir 71
Þorgerðarhjallur 17
Þuríðarhellir 72
Þurrkhúsið 44
Tobbakofi 54
Unur 32
Vesturhúsabyrgi 28
Viðleguból 60
Völvuleiði 33
Landakirkja 76
Ofanleitiskirkjugarður 77
Landakirkjugarður 78
Kvíalág 79
Þvottapollur 80

Borguleiði 81
Tegund: Dys 82
Dysjar 83
Móhúsaflöt 84
Langa 85
Torfmýri 86
Vindkvarnarhóll 87
Nýrækt 88
Danskató 89
Efra-lögmannssæti 90
Efri –Kambshellir 91
Efri-Sýslumannskór 92
Faxabót 93
Grásteinn 94
Hákolluhellir 95
Hásteinn 96
Hvannastóðsbæli 97
Helgustöðull 98
Nýjatún 99
Nýjatún 100
Gamlarétt 101
Gamlarétt 102
Nautarétt 103
Hliðhóll 104
Kleifar 105
Maður 106
Skarð 107
Traðir 108
Sólboði 109
Erlindarkrær 110
Sjóbúðarhóll 111
Skiphellar 112
Hringsker 113
Skírnarlón 114
Skúti (heygeymsla) 115
Fjárhúsklettar 116
Sauðaból 117
Staðarstekkir 118
Ömpustekkir 119
Blótstígur 120
Gyltustígur 121
Sundskáli 122
Klemenseyri 123
Álfheiðarpollur 124
Dufþekja 125
Sængurkonusteinn 126
Útburðarhóll 127
Krókstjald 128
Erlendarkrær 129
Kokkhúslág 130
Mánaskor 131
Næsthóll 132
Oddnýjarhóll 133

Prestasteinn 134
Rosahóll 135
Ræningjatangi 136
Sýrasteinn 137
Sýslumannskór 138
Öldyngja 139
Axlarsteinn 140

Örnefni og sérheiti í Suðurey:

Kirkja
Sauðagata

Örnefni og sérheiti í Súlnaskeri:

Skerprestur 2
Steinþró 1
Vegur 3

4 Heimildaskrá

Ágúst Ó. Georgsson, 1990. Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar. Reykjavík.
Árni Magnússon, Páll Vídalín, 1913-1917. Jarðabók. Vestmannaeyjar. Kaupmannahöfn.
Bjarni F. Einarsson, 1999. *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags í Herjólfsdal, Vestmannaeyjum.* Fornleifastofan.
Brynjólfur Jónsson, 1918. Lýsing Vestmannaeyja sóknar. Kaupmannahöfn
DI II Íslenzkt fornbréfasafn 1253-1350, 1893. Köbenhavn.
DI VII Íslenzkt fornbréfasafn 1170-1505, 1903-1907. Reykjavík.
Eggert Ólafsson, 1975. Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar um ferðir þeirra á Íslandi árin 1752-1757. 2. bindi. Reykjavík.
Gils Guðmundsson 1953. "Skerið góða og skerpresturinn" (Bls. 13-14). Samtíðin 20. árg. 4.h. nr. 192.
Gísli Lárusson, 1914. *Örnefni í Vestmannaeyjum*. Örnefnastofnun.
Guðjón Ármann Eyjólfsson 1973. Vestmannaeyjar byggð og eldgos. Reykjavík.
Götu- og húsaskrá Vestmannaeyja. 1.5.2002 Tæknideild Vestamannaeyjabæjar.
Íslendinga sögur, 1946. Fyrsta bindi. Landssaga og landnám. Reykjavík.
J. Johnsen, 1847. Jarðatal á Íslandi. København.
Jóh. Gunnar Ólafsson, 1948. Vestmannaeyjar. Árbók Ferðafélags Íslands. Reykjavík.
Lög um Húsafriðun 104/2001
Margrét Hallsdóttir, 1984. „Frjógreining tveggja jarðvegssniða á Heimaey“ (48-68). Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1983. Reykjavík.
Margrét Hermanns-Auðardóttir, 1989. *Islands tidliga bosättning.* Studia archaeologica Universitatis Umensis 1. Umeå.
Sveinbjörn Rafnsson, 1990. Byggð á Íslandi á 7. og 8. öld? Um doktorsritgerð Margrétar hermanns-Auðardóttur (153-162). Árbók hin íslenzka fornleifafélags 1989. Reykjavík.
Pétur Guðjónsson, 1980. *Gengið við á gömlum og nýjum lundaveiðistöðum*. Reykjavík
Þorkell Jóhannesson, 1938. Örnefni í Vestmannaeyjum. Kaupmannahöfn.
Örnefni í Suðurey. Örnefnastofnun.